

LOHJAN KAUPUNKI
KIRKNIEMEN KANSAKOULU

RAKENNUSHISTORIAN SELVITYS 2.5.2018

ARKKITEHTITOIMISTO KRISTINA KARLSSON

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
2. PERUSTIETOJA	5
3. RAKENTAMISEN TAUSTAA	
3.1 KIRKNIEMI—JÖNSBÖLE 1800-LUVUN LOPULLA	6
3.2 KANSAKOULUJEN RAKENTAMINEN 1800-LUVUN LOPULLA	7
4 RAKENTAMINEN JA MUUTOSVAIHEET	
4.1 KIRKNIEMEN KOULUJEN PERUSTAMISVAIHEET JA RAKENTAMINEN 1885-1919	8
4.2 TOIMINTA JA MUUTOKSET 1920- JA 1930-LUVUILLA	10
4.3 TOIMINTA JA MUUTOKSET 1930 LUVUN JÄLKEEN	12
4.4 MYÖHEMPIÄ MUUTOKSIA YMPÄRISTÖSSÄ	18
5. NYKYTILANNE	
5.1 PIHA-ALUE	20
5.2 VANHA PUUKOULU, ENTINEN YLÄKOULU	22
5.3 KIVIKOULU, ENTINEN ALAKOULU	27
5.6. OMINAISPIIRTEET JA ARVOT YHTEENVETO	30
LÄHDELUETTELO	31

Koulut sijoittuvat junaradan luoteispuolella olevan kahden metsäisen mäkialueen väliin. Näiden pohjoispuolisella maastoltaan tasaisella alueella on Jönsbölen pientaloasutusta. Ilmakuva vuodelta 2016. Kuva Lohjan karttapalvelu. Rakentaminen y

1. JOHDANTO

Kirkniemen kansakoulun rakennuksia koskeva suppea rakennushistoriaselvitys on laadittu Lohjan kaupungin tilaamana konsulttityönä loppuvuoden 2017 ja alkuvuoden 2018 aikana. Tilaajan edustajina ovat toimineet kaavasuunnittelija Iris Jägel- Balcan ja kaavoituspäällikkö Leena Iso-Markku. Selvityksen on laatinut Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson/ arkkitehti Kristina Karlsson yhteistyössä Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy kanssa.

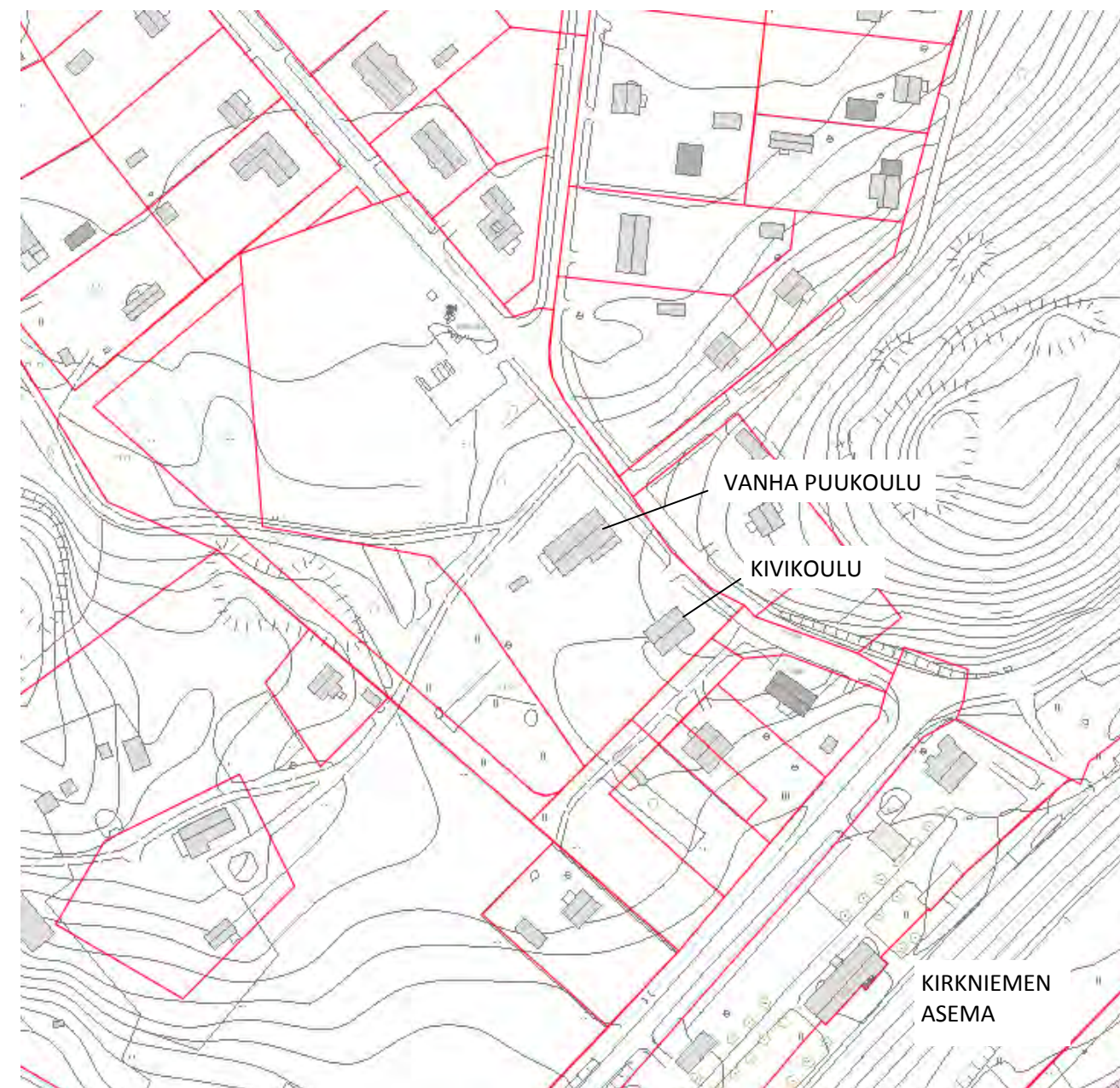
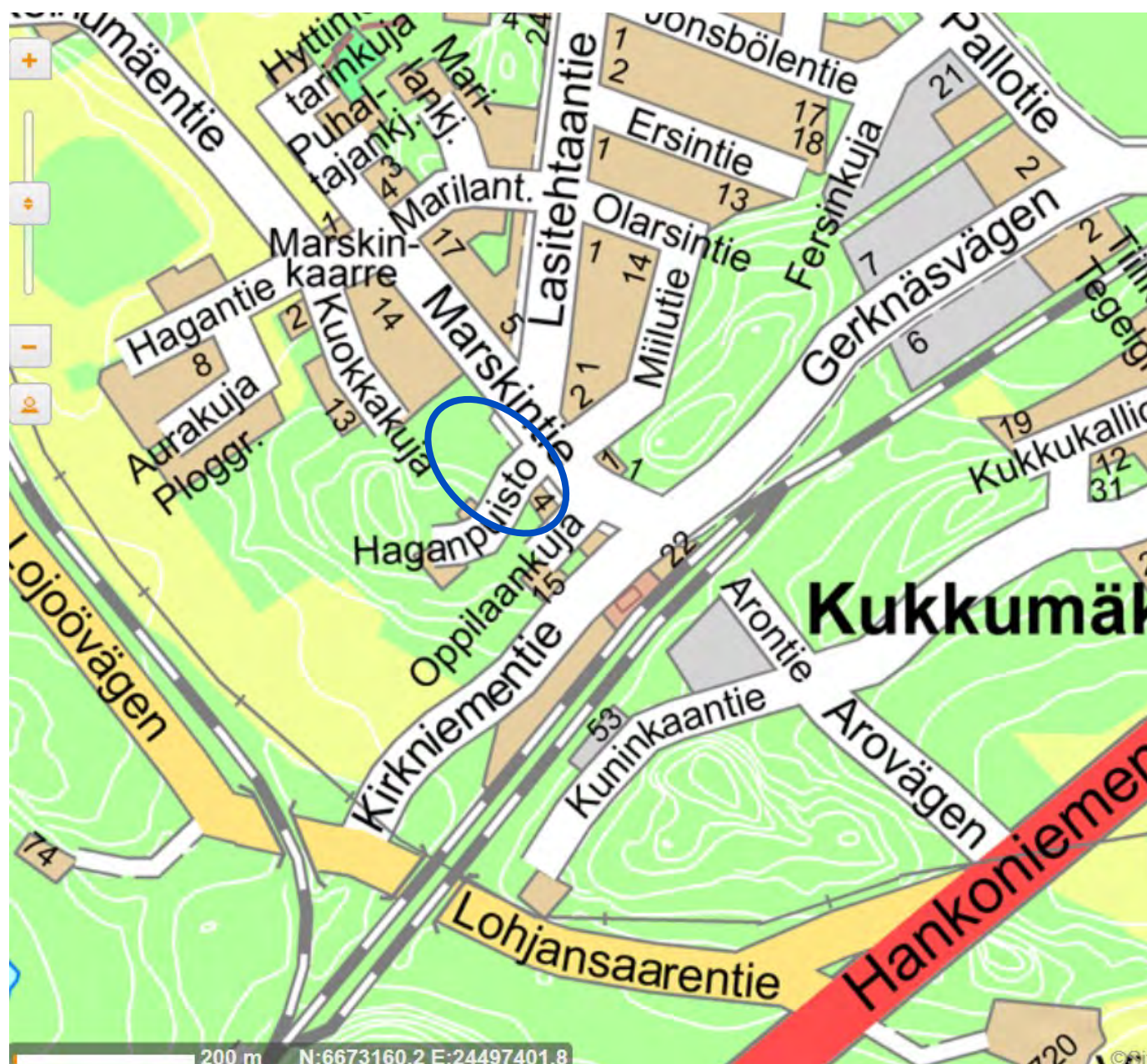
Koulu sijoittuu vuonna 1873 avatun yksityisen Hanko –Hyvinkään rautatien läheisyyteen Marskintein varteen. Koulun pihapiirissä on Lohjan vanhin säilynyt vuonna 1885 rakennettu kansakoulurakennus sekä vuonna 1939 valmistunut uudempi koulurakennus.

Kirkniemen ruotsinkielinen kansakoulu on merkitty Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelossa rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaaksi.

Alue on voimassaolevassa vuonna 1966 vahvistetussa asemakaavassa opetus-toimintaa palvelevaa aluetta (YO). Aluetta koskeva asemakaavan muutos on merkitty Lohjan kaupungin kaavoitusohjelmaan vuosille 2017-2019.

Tässä raportissa käsitellään kohteen alkuperäisiä suunnitteluperusteita, rakennus- ja muutoshistoriaa, erityispiirteitä ja arvoja. Selvityksen tarkoituksena on tuoda esiin riittävä tieto kohteen ominaispiirteistä ja arvosta jotta näiden vaaliminen voidaan turvata laadittavassa asemakaavamuutoksessa.

2. PERUSTIETOJA

Kirkniemen vanha kansakoulu sijaitsee Jönsbölen kylässä runsaan 10 kilometrin etäisyydellä Lohjan keskustasta lounaaseen, Kirkniemen rautatieaseman läheisyyteen.

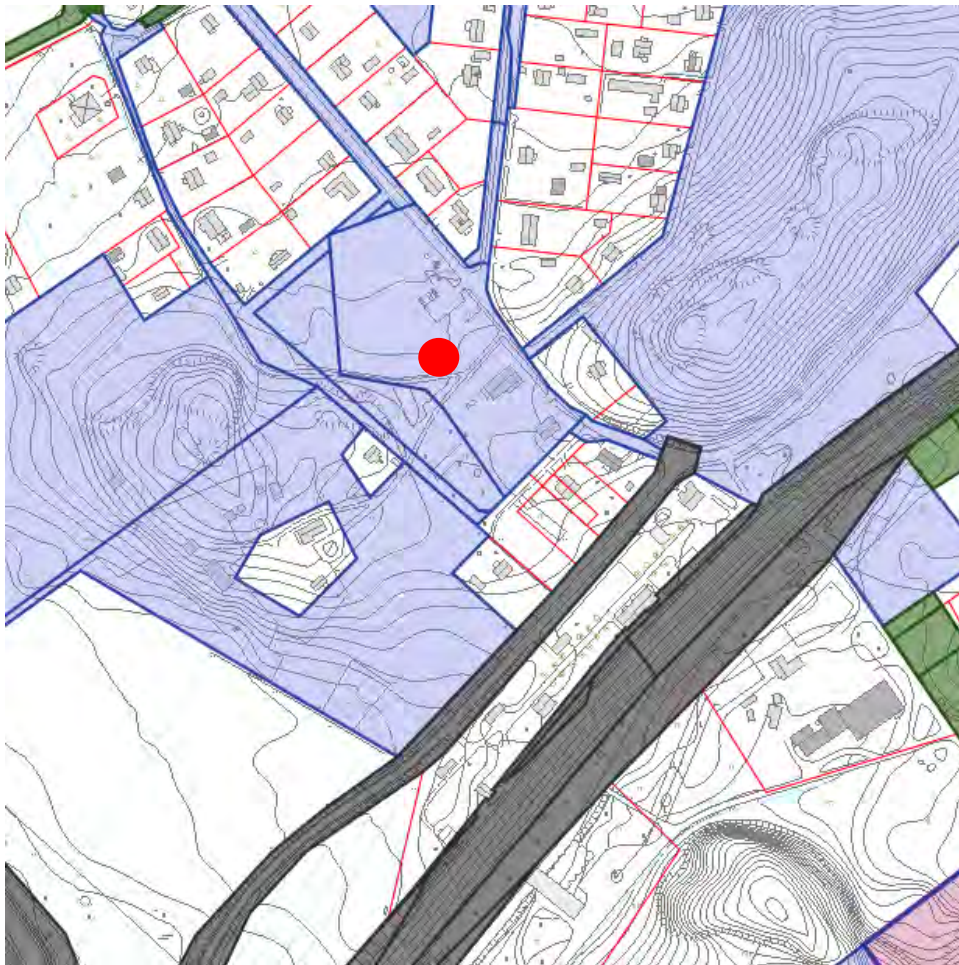
Koulun noin 1,5 ha kokoisen tontin koillisreunassa kulkee Marskintie ja kaakkoisreunaa rajaa Oppilaankuja. Koulun pohjoispuolella on vuosien mittaan tiiviiksi rakentunut Jönsbölen pientaloalue. Tontin läpi kulkee koillis-lounaissaunassa Haganpuiston tie, joka johtaa koulun länsipuolella sijaitsevalle kahdelle asuinkiinteistölle. Koulun piha, jossa on vuonna 1885 rakennettu puukoulu ja 1937 rakennettu kivikoulu, rajautuu Haganpuistontien eteläpuolelle jäävälle tontinosalle.

Kiinteistön ja rakennuksen perustiedot

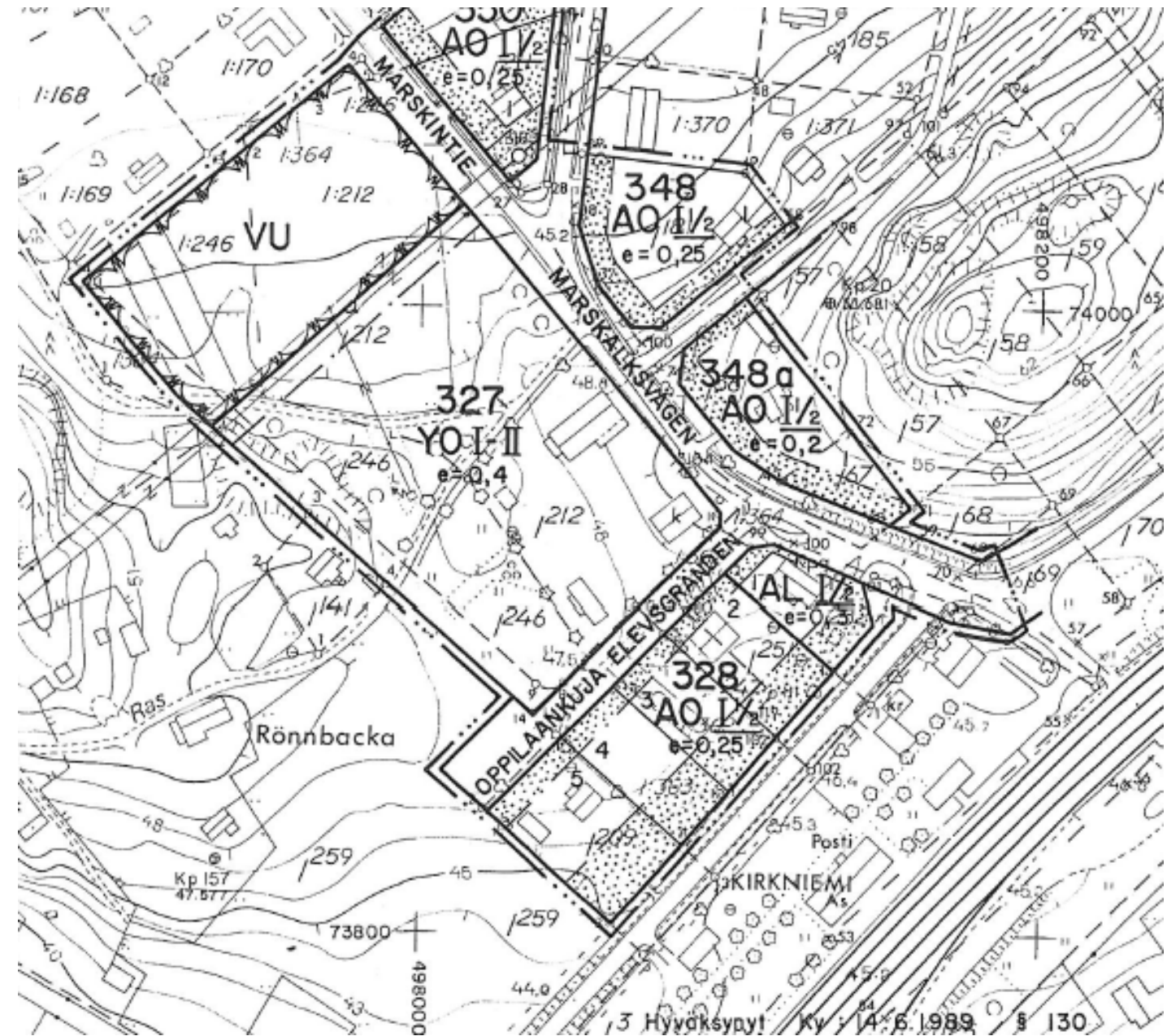
Kiinteistön nimi:	Jönsböle skoltomt
Kiinteistön osoite:	Marskintie 4
Kiinteistötunnus	444-419-0001-0212
Pinta-ala	14681 m ²
Rekisteröity	1.1.1997

Rakennukset

VTJ-PRT	100067497S
Rakennusnumero	1 (VANHA PUUKOULU)
Pysyvä rakennustunnus	118493
Valmistusvuosi:	1.1.1885
Käyttötarkoitus:	Yleissivistävien oppilaitosten rakennukset
Kerrosala	244 m ²
VTJ-PRT	100067498T
Rakennusnumero	2 (KIVIKOULU)
Pysyvä rakennustunnus	118494
Valmistusvuosi:	1.1.1938
Käyttötarkoitus:	Yleissivistävien oppilaitosten rakennukset
Kerrosala	211 m ²

Koulun tontti (merkitty punaisella ympyrällä) ja siihen rajautuvat laajat sinisellä merkityt lähialueet; idässä Rautatiepuiston kallioalue ja lännessä Hagan-puiston alue, sekä vihreällä merkityt alueet ovat Lohjan kaupungin omistuksessa. Valtion omistuksessa oleva rautatiealue ja tiealueet on merkitty harmaalla. Kuva Lohjan karttapalvelu.

Ote vuonna 1988 vahvistetusta asemakaavasta. Pohjakartalla tontin länsireunalla on myöhemmin purettu talousrakennus ja sauna. Näiden viereen merkitty kuusiaita sijaitsee nykyisellä tontin rajalla.

Voimassa olevassa vuonna 1988 vahvistetussa asemakaavassa on pääosa koulun kiinteistöstä, sekä siihen rajautuva kapeampi maa-alue osoitettu opetustoimintaa palvelevaksi korttelialueeksi (YO). Tontin pohjoisosa lähialueineen on osoitettu urheilu- ja virkistyspalvelualueeksi (VU).

Alueelle oli vuonna 2006 valmisteilla asemakaavamuutos jonka tavoitteena oli muuttaa pääosa koulutontista asuinkäyttöön ja laajentaa urheilu- ja virkistyspalvelujen aluetta. Ainoastaan vanhan puukoulun lähiympäristö oli rajattu yleiseen käyttöön. Kaavaehdotusta ei tuolloin vahvistettu.

3. RAKENTAMISEN TAUSTAA

3.1 KIRKNIEMI—JÖNSBÖLE 1800-LUVUN LOPULLA

Jönsbölen kylä sijoittuu nykyisen Hanko-Hyvinkää -tien, valtatie 25:n, Lohjansaarentien, Lohjan järven ja entisen kalkkitehtaan rajaamalle alueelle. Jönsbölessä on ollut asutusta jo pronssi- ja rautakaudella. Asutus on vakiintunut noin 800- ja 900-luvulla. Vuonna 1540 alueella oli kuusi talonpoikien omistamaa tilaa, joissa asui yhteensä noin 40 aikuista. Vuosien saatossa on Jönsbölen alueella ollut muitakin tiloja, mutta lopulta niistä vakiintui viisi: Marila, Ers, Olars, Mangs ja Langi. Alueella näkyy edelleen teiden nimissä nämä historialliset tilojen nimet. Jönsbölen tilat ovat olleet myös Kirkniemen kartanon vaikutuspiirissä. Jönsbölestä tuli kartanon läänitys ja tiloista niin ollen lampuotitiloja, jotka joutuivat suorittamaan päivätöitä kartanolle. Isojako vaikutti myös Jönsbölen tiloihin, kun erilliset ryhmäkylät hajosivat. Jönsbölen tilakeskukset pysyivät kuitenkin sijoillaan 1900-luvun alkuun asti.

Etelä-Lohja on ollut vuosisatojen saatossa tärkeä liikenteellinen risteyskohta. Hanko-Hyvinkää rautatien rakentaminen vuonna 1873 on vaikuttanut alueen kehitykseen. Kirkniemen nykyinen vuonna 1906 rakennettu asemarakennus poistui alkuperäisestä käytöstään vuonna 1983, kun henkilöliikenne rataosuudella lakkautettiin. Posti toimi rakennuksessa vuodesta 1895 aina vuoteen 1990 asti. Asema-alueella on säilynyt asemarakennuksen ohella joukko rautatieläisrakennuksia, joista vanhimpana on noin vuodelta 1873-74 peräisin oleva ratavartijantupa.

Kirkniemen vanha koulurakennus vuodelta 1885 on Lohjan vanhimpia säilyneitä kansakoulurakennuksia. Jönsbölen alueella on toiminut vuosien saatossa myös muutamia kyläkauppoja, pankki sekä erilaisia yrityksiä, joista osa on edelleen toiminnassa Kirkniementien varrella olevilla yritystonteilla.

Kirkniemen kartano on yksi Suomen ylhäisaateliston kartanoista ja sen historialliset vaiheet liittyvät suurvalta-ajan mahtisukuihin ja toisaalta Marsalkka Mannerheimin viimeisiin vaiheisiin. Edustava kartanokokonaisuus rakentuu pää- ja talousrakennuksista, puistosta sekä puutarhasta ja viljelyksistä. Kirkniemen kartano oli aatellissukujen omistuksessa keskiajalla, aikana.

Jönsbölen kylä, myöhemmin Kirkniemi on kuulunut vahvasti kartanon vaikutuspiiriin. Jaakko Henrikinpoika Hästesko, joka omisti kartanon 1550-luvulla, pyrki voimakkaasti kasvattamaan kartanon maita. Hän hankki 1500-luvulla kuninkaalta verovapaan alueen suuruuden määrittelevän rälssikirjeen Osuniemen neljään, Jönsbölen kuuteen ja Piispalan kahteen tilaan sekä asumattomaan Pensaa-reen. Hästesko ei kuitenkaan ilmeisesti saanut ostetuksi näistä tiloista aluksi kuin osan. Kirkniemen kartano joutui luovuttamaan metsä- ja peltomaata Karjalan ja Porkkalan siirtolaisille sekä omakotitontteja rintamamiehille. Kirkniemen kartanon osti vuonna 1945 Suomen marsalkka Mannerheim, jonka pyynnöstä ja kustantamana laadittiin Lohjan kunnan ensimmäinen rakennussuunnitelma. Suunnitelma vahvistettiin 1946.

1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa Jönsböleen / Kirkniemeen rakennettiin useita omakotitaloja erityisesti nykyisen Lasitehtaantien ja Marskintien varrelle. Marsalkka Mannerheim teki kartanossa ollessaan usein ratsastusretkiä Kirkniemen kylän alueella, joten Marskintie on oikeutetusti nimetty hänen mukaansa – johtihan tie Kirkniemen aseman suunnalta kartanoon juuri Marskintietä ja Keinumäentietä pitkin. Vuonna 2000 Metsäliitto-yhtymä osti kartanon edustustiloikseen. Kartano on rakennussuojelulain perusteella valtakunnallisesti suojeltu kohde. 1980-luvun loppupuolella sekä 1990-luvun alkupuolella alueelle on rakentunut kaavoituksen myötä lisää omakotitaloja.

Ote Kalmbergin kartastosta vuodelta 1855. Jönsbölen ympäristössä on verrattain paljon asutusta. Jönsbölen tilakeskukset, jotka isojaon jälkeen säilyivät sijoillaan 1900-luvun alkuun asti, näkyvät kartalla koulutonttia kuvaavan punaisen renkaan yläpuolelle. Kylän eteläpuolella nykyisen koulutontin läheisyydessä oli torppa.

3.2 KANSAKOULUJEN RAKENTAMINEN 1800-LUVUN LOPULLA

Kirkko oli Suomen varhaisin kouluttaja. Uskonpuhdistuksen luterilainen sivistysihanne ja jumalan sanan levittäminen vaativat kansalta ainakin lukutaitoa. Suurvalta-aikana kansanopetus laajeni, kirkko mm. loi maaseudulle joitakin kiertokouluja ja kiinteitä lukkarinkouluja. Lohjan 1659 perustettu pedagogia oli maamme kolmanneksi vanhin maaseutukoulu. Koulut keskittyivät 1800-luvun lopulle asti kaupunkeihin, ja vain suurimmat kartanot ja teollisuusyhdyskunnat saattoivat järjestää koulutusta alustalaisilleen. Nämä ns. tehtaan- ja kartanokoulut olivat 1800-luvun alkupuolella tärkeä osa koululaitosta.

Kansanopetuksen uudistusta pohdittiin 1800-luvun puolimaista lähtien. Vuonna 1866 annettu kansakouluasetus loi maaseudun nykyaikaisen kansanopetuksen perustan. Uudistus liittyi yhteiskunnan taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseen tavalla, jota tässä ei lähemmin pohdita. Kansakouluasetus oli osa kehitystä sääty-yhteiskunnasta ns. kansalaisyhteiskuntaan, osa yhteiskunnan demokratisoitumista. Kansakoulut kehittyivät tämän jälkeen rinta rinnan muun kunnallishallinnon kanssa. Vuoden 1866 asetus ei vielä velvoittanut kuntia perustamaan kouluja, ja kehitys olikin 1890-luvulle asti ehkä odotettua hitaampaa. Käydyissä koulutaisteluissa syntyivät usein kunnallispolitiikan ensimmäiset "puolueet", koulujen kannattajat ja vastustajat. Oikeus kansakoulujen perustamiseen oli myös yksityisillä. Yksityisten panos on kautta maakunnan näkynyt myös siinä, että koulujen tontit, rakennuspiirustukset ja -materiaalit, joskus jopa valmiit koulutalot ovat usein olleet lahjoituksia, lahjoittajina tavallisimmin suurtilalliset ja tehtailijat. Vuoden 1866 asetuksen tärkeä piirre oli sekin, että valtiolta tunnusti velvollisuutensa koululaitoksen kehittäjänä. Kiinteiden koulujen oli mahdollista saada valtionapua opettajien palkkaukseen.

Kansakouluasetuksen jälkeen tärkeitä tapahtumia olivat vuoden 1898 piirijakoasetus, 1919 annettu kaksivuotinen oppivelvollisuuslaki sekä vuoden 1957 kansakoululaki. Piirijakoasetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa koulupiireihin siten, että jokaisella oppilaalla olisi kohtuulliset mahdollisuudet saada opetusta äidinkielellään. Asetus vauhditti koulujen rakentamista, ja siirsi vastuun aikaisempaa selvemmin ja konkreettisemmin juuri kunnille.

Ensimmäisille koulutaloille ei ollut suoranaisia esikuvia. Koulut saattoivat aloittaa toimintansa vuokratiloissa, talonpoikaistiloilla tai kartanoissa, myöhemmin myös seurantaloissa. Varhaisimmissa koulutaloissa saattoi olla vielä asuinrakentamisen piirteitä. Rakennusten muotokieli vastasi aikakauden muuta arkkitehtuuria. Ensimmäisten koulujen sijoituspaikoista saatettiin kinata; tavallisinta on ilmeisesti ollut koulun rakentaminen kirkonkylään, joka sijaitsi edullisimmassa paikassa kaikille pitäjäläisille.

Koulu- ja rakennusviranomaiset (kouluylihallitus perustettiin 1869) pyrkivät pian ohjaamaan koulujen rakentamista. Esimerkin antoivat ainakin Ruotsin vuosien 1865 ja -78 mallipiirustukset. Suomessa koottiin parhaimpina pidetyistä, jo toteutetuista kouluista 1880-luvun alussa runsaat kymmenen mallipiirustusta, ja 1888 julistettiin koulujen suunnittelukilpailu. Vaikka tulos ei aivan vastannut toiveita, koottiin sen pohjalta yleisten rakennusten ylihallituksen 1892 julkaisema 21 koulutalon kokoelma. (Härö 1993)

Ote senaatin kartasta vuodelta 1872. Radan reunassa Kirkniemen seisakkeen kohdalla näkyy edelleen säilynyt vanha ratavartijan tupa. Pohjoisempana näkyy kyläkeskustan rakennukset ja pihapiirit.

4 RAKENTAMINEN JA MUUTOSVAIHEET

4.1 KIRKNIEMEN KOULUJEN PERUSTAMISVAIHEET JA RAKENTAMINEN 1885-1919

Kirkniemen ruotsinkielinen kansakoulu oli Lohjan kouluista neljäs. Ensimmäinen oli Lohjan pedagogio, joka perustettiin jo 1659 ja se oli Suomen maaseutukouluista kolmanneksi vanhin. Pedagogio sai oman koulurakennuksen Lohjan keskustaan vuonna 1769 mutta se lakkautettiin jo 1822. Vuoden 1866 kansakouluasetuksen jälkeen Lohjalla ryhdyttiin suunnittelemaan kansakoulun perustamista. Ehdolla olleista sijaintipaikoista toinen oli Kirkniemen kartanon alue. Koulu sijoitettiin kuitenkin tuolloin Lohjankylän keskustaan. Ruotsinkielinen kansakoulu toimi vanhassa pedagogiorakennuksessa vuodesta 1872 aina 1960-luvulle saakka. Suomenkielinen kansakoulu perustettiin vuonna 1870 ja oman koulutalonsa se sai 1872. Kansakoulun perustamisessa oli suuri rooli Kirkniemen kartanon isäntäparilla Louise ja Carl Gustaf von Christiersonilla, jotka halusivat sivistää kansaa tarjoamalla sille koulutusta. Opettaja Fanny Henningin toteaa koulun 50 - vuotuisjuhlan puheessaan että ruotsista kotoisin oleva Louise von Christierson oli johtavana voimana koulun perustamisessa ja kehittämässä. Maatalousneuvos Carl Gustaf von Christierson vaikutti Lohjan kansakoulujohtokunnassa. *(Ahtela 2010)*

Valtaosa kunnan ruotsinkielisestä väestöstä ja suuri osa kunnan asukkaista asui kuitenkin Etelä-Lohjalla ja seudun lapsille koulu oli järjestämättä. Louise ja Carl Gustaf von Christierson tarttuivat tarmokkaasti asiaan. Uudenaan ja Hämeen läänin maanviljelyseuralta haettiin ja saatiin 600 markan avustus koulun perustamiseksi. Kirkniemen kartanon omistajat Carl Gustaf von Christierson ja hänen puolisonsa Louise von Christierson käynnistivät 1875 kartanossa käsityökoulun, joka kudonnan, ompelun ja puu- ja tuohitöiden harjoittamisen lisäksi antoi opetusta lukemisessa, kirjoittamisessa ja laskennossa. Koulussa oli keskimäärin 30–40 oppilasta. Heitä opetti eri aineissa peräti kuusi opettajaa. Saadun avustuksen turvin palkattiin kouluun myös Tukholmasta valmistunut opettaja, ja tällöin laajennettiin opetussuunnitelmaa ja ainevalikoimaan tuli mm suomen historia, maantiede, kristinusko, laulu ja myös rottinkityö. Koulu ehti toimia kolme vuotta ennen kuin se pulavuosien takia jouduttiin lopettamaan. Näinä vuosina kartanon avustustoiminta keskitettiin nälkäapuun. *(Ahtela 2010)*

Vuonna 1887 perusti Louise von Christierson kutomakoulun Kirkniemen kartanoon. Koulun tarkoituksena oli tarjota mahdollisuus vuoden ilmaiseen opiskeluun mm kangaspuiden käytössä. Koulun työt tulivat palkituiksi käsityönäyttelyissä ja jopa vuoden 1889 Pariisin maailmannäyttelyssä.

Vuonna 1885 siirrettiin ruotsinkielinen ylempi kansakoulu kirkonkylältä Jönsböleen. Kirkniemen kartano antoi koulun käyttöön n. 1,5 ha alueen omistamansa Marilan tilan mailta ja lahjoitti rakennustarvikkeet koulun rakentamista varten. Osa maasta oli tarkoitettu viljelyyn, josta saatava tulo korvaisi osan opettajan palkasta. Luokkahuoneen ja veistosalin lisäksi koulurakennukseen tuli kolme huonetta opettajan asunnoksi. Ulkorakennuksina olivat aitta, liiteri, navetta ja lato. Tontilla oli myös perunamaa ja puutarha, jonka marjapensaat ja hedelmäpuut Louise von Christierson siirrätti Kirkniemen kartanosta. Peltoa oli yksi hehtaari. Alkuvuosina oppi-

lasmäärä oli noin 40. Oppilaiden ikä ja tiedot kouluun tultaessa olivat varsin vaihtelevat. Erään opettajan kertoman mukaan vuonna 1885 ensimmäiselle luokalle tulevien 35 oppilaan iät vaihtelivat kahdeksasta viiteentoista ikävuoteen. 1890-luvun alussa käynnistyi Kirkniemen kansakoululla ns. ”Gum-föreningen” joka kokosi kylän naiset koululle Martta-seuraa vastaavaan toimintaan. Koululle perustettiin myös pieni lauluyhdistys johon kuului koulun ylempien luokkien oppilaita sekä koulun entisiä oppilaita.

Carl Gustaf ja Louise von Christierson lahjoittivat kansakoulutontin Lohjan kunnalle 16.5.1905 allekirjoitetulla lahjakirjalla, jossa lisäehtona määrättiin, että koulutoiminnan päättyessä maa-alue on palautettava Jönsbölen / Kirkniemen kylään. Koulun ensimmäinen opettaja vuosina 1885-1890 oli Amalia Less. Ensimmäisinä vuosina syyslukukausi käynnistyi vasta loka-kuun alussa ja jatkui toukokuun loppuun. Opetusta annettiin päiväkirjamerkintöjen mukaan kolmella luokalla. Oppiaineina oli mm raamatunhistoria, laskento, tikkukirjoitus, luonnontieto, sisäluku ja tyttöjen käsityö. Vuodesta 1893 oli koulussa jo 4 luokkatasoa. Koulussa oli opettajana vuosina 1892-1905 Hilda Österlund ja vuosien 1907-1945 välillä Fanny Henning.

Kansakoulurakennuksessa aloitti vuonna 1886 toimintansa myös kansakouluasetuksen edellyttämä lainakirjasto, joka oli aluksi ilmeisesti vain oppilaiden käytössä. Avustuksena kirjasto sai mm. Svenska Folkskolans Vänner- yhdistykseltä 50 mk vuonna 1890 Lohjankylässä oli jo vuodesta 1864 alkaen yksityishenkilöiden perustama ja mm. säätyläisrouvien ompeluseuroilta tukea saanut kansankirjasto, joka vuonna 1886 siirtyi kunnan hallintaan ja tulevaksi pääkirjastoksi. Vuonna 1893 Jönsbölen ruotsalainen koulun kirjastonhoitaja sai kunnalta 20 mk suuruisen määrärahan. Tämän kunnalta saadun määrärahan perusteella voidaan katsoa, että Jönsbölen kirjastosta oli tullut kunnan ensimmäinen piirikirjasto. Kirjastoon koottiin erityisesti ruotsinkielistä kirjallisuutta. Kaikkiaan kirjastossa oli 295 nidettä. Kirjasto siirrettiin Virkkalaan vuonna 1907.

Kirkniemen kansakoulun rinnalla annettiin edelleen myös opetusta Kirkniemen kartanon mailla. Christiersonit muuttivat vuonna 1898 kartanon mailla sijaitsevaan Gustavsbergin huvilaan ja Louise von Christierson perustama yksityinen pikkukoulu, jossa käytiin kaksi ensimmäistä luokkaa, aloitti toimintansa kartanon alakerrassa. Oletettavasti koulu lakkasi kun Carl Gustaf von Christierson karkotettiin maasta ja perhe joutui muuttamaan Tukholmaan. Vaimonsa Louise kuoleman jälkeen vuonna 1908 perusti Carl Gustaf von Christierson uudelleen yksityisen alakoulun kartanon maille. Koulu kulki nimellä *Louise v. Christiersons skola*. Kartanon isäntä lahjoitti vuonna 1916 20 000mk koulutalon rakentamista varten ja koulutalo valmistu seuraavana vuonna kartanon maille, kartanolle vievän tien reunaan. Kartano vastasi kokonaan koulun ylläpidosta vuoteen 1919 saakka jolloin koulu alkoi saada valtion avustuksia. Koulun toiminta jatkui vuoteen 1937 saakka, jolloin se muutti kansakoulun veistosaliin ja edelleen uuteen vuonna 1939 valmistuneeseen kivikouluun. Päiväkirjoissa puhu-

taan tämän jälkeen Kirkniemen alemmasta ja ylemmästä kansakoulusta. Myös Kirkniemen kartanon koulurakennus on edelleen säilynyt kartanon mailla.

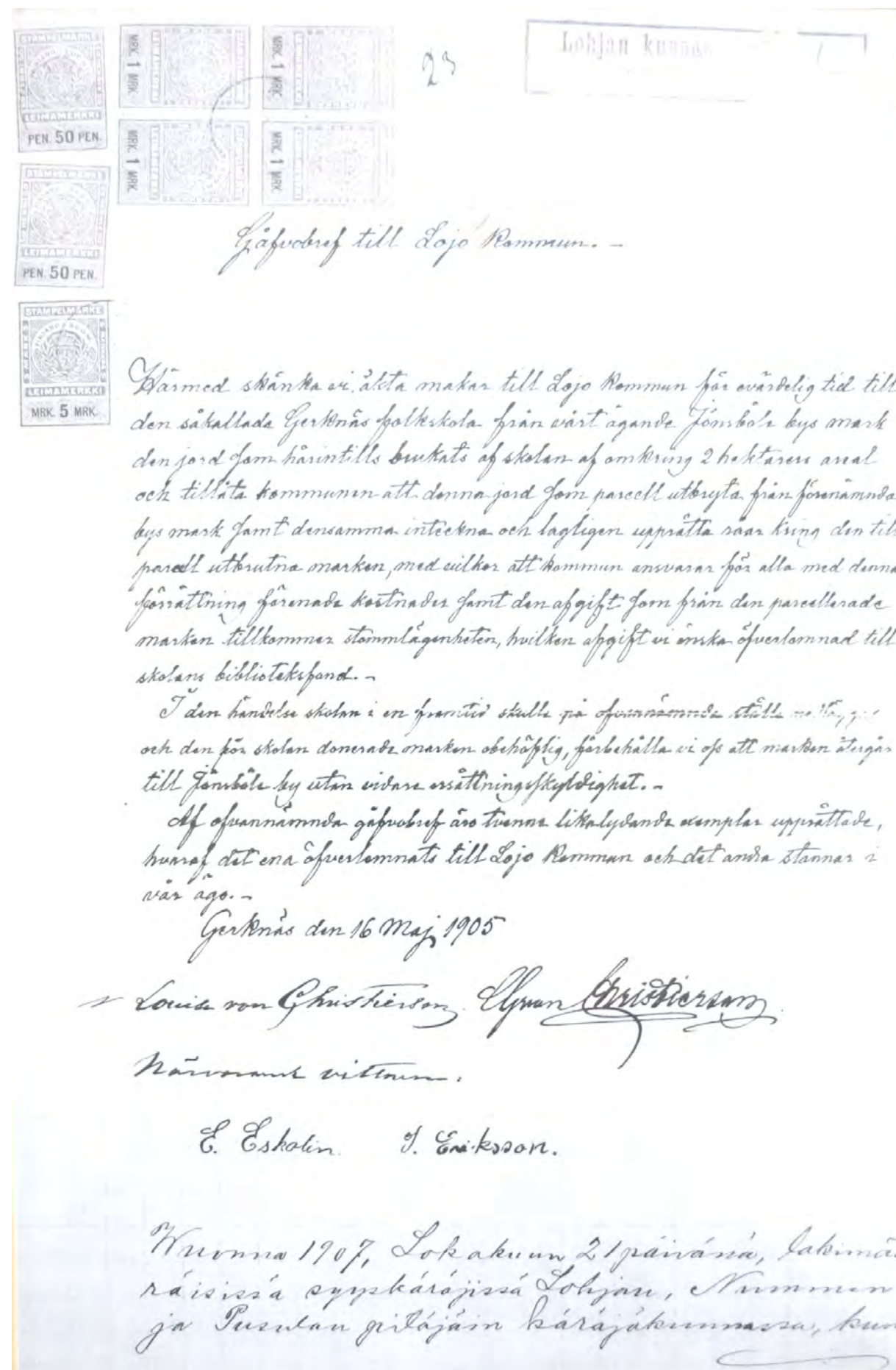
Muutoksia alkuvuosikymmeninä

Opettaja Fanny Henningin muistiinpanojen mukaan tehtiin koulurakennukseen vuonna 1911 kaksi ikkunaa ja kuisti uusittiin. Vuonna 1912 hankittiin pulpetit ja seinät tapetoitiin vaaleilla tapeteilla. Vuonna 1913 rakennettiin uusi keittiön porras. Vuonna 1914 rakennettiin tontin länsireunalle sauna ja sen viereinen kaivo. Saunarakennuksesta on säilynyt kouluhallituksen hyväksymä luonnospiirustus.

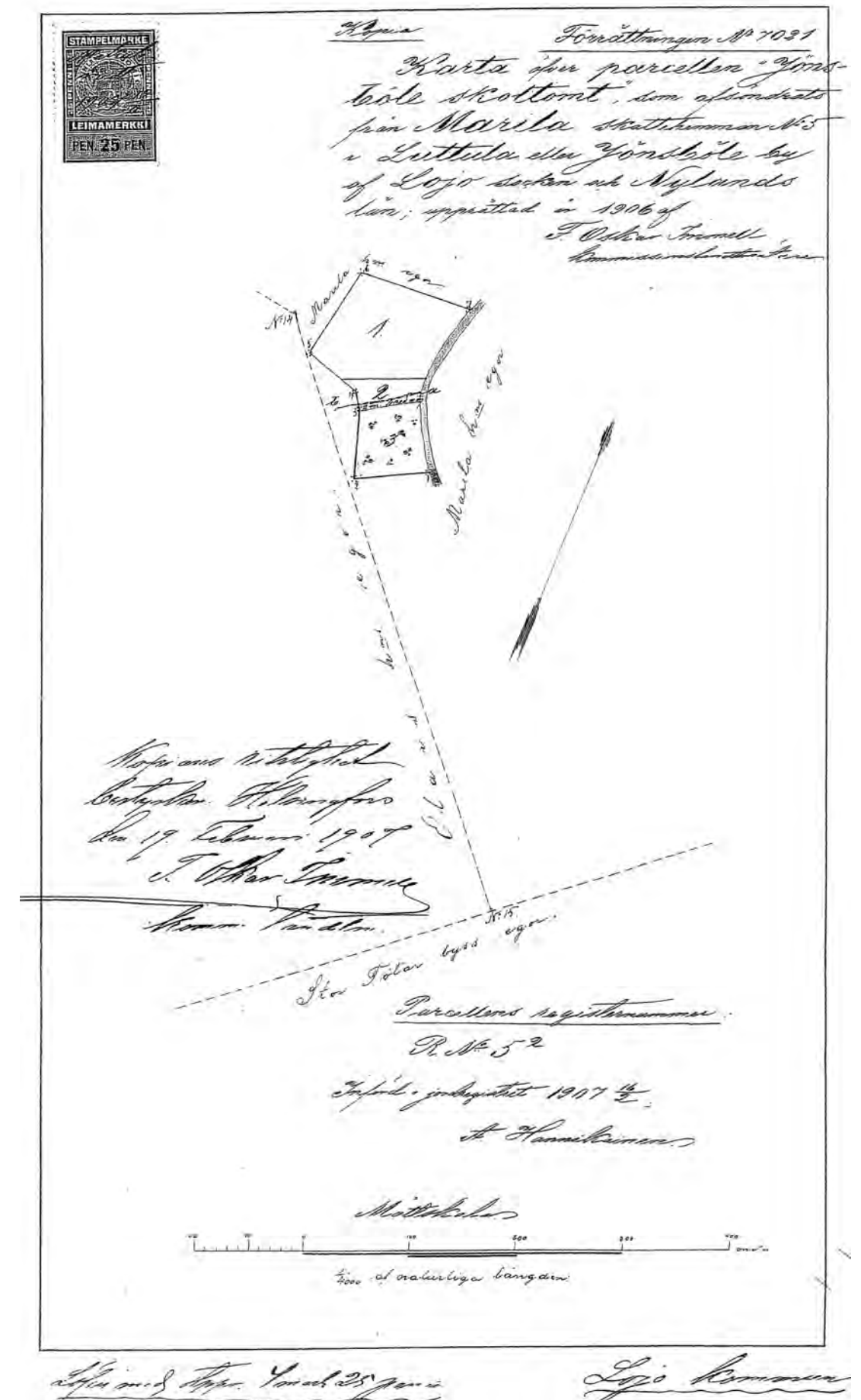
(Henning 1935, von Christierson, Ahtela 2010)

Koululla on säilynyt vanha päivämätön valokuva, jossa ilmeisesti on opettaja oppilaineen Kirkniemen koulun portailla. Asuista päätellen on kuva koulun alkua ajoilta 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta. Taustalla näkyy kaunis peiliihein detaljoitu puuovi. Edustan puuporras on kattamaton.

Gerknäsins koulutontin lahjoitusta koskeva lahjakirja karttaliitteineen vuodelta 1905.

4.2 TOIMINTA JA MUUTOKSET 1920- JA 1930-LUVUILLA

Tämän työn yhteydessä on löytynyt vain niukalti valokuvia ja dokumentteja jotka kuvaisivat koulun ja siihen liittyvän piha-alueen käyttöä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Tiedetään että rakennuksessa toimi alkujaan kolme luokkatasoa ja vuodesta 1893 neljä luokkatasoa. Oletettavasti luokat toimivat nykyisissä kahdessa luokkahuoneessa. Koulussa oli vain yksi opettaja joka oletettavasti asui koulurakennuksen eteläpään asuinhuoneistossa. Eteistilan edustalla saattoi olla pelkkä puurakenteinen avokuisti. Julkisivuissa oli oletettavasti edelleen säilynyt punamullattu pystyrimavuoraus ja nykyinen ikkunajako.

Vanhojen lehti-ilmoitusten perusteella oli koululla kansakoulun opetuksen ohessa paljon muutakin toimintaa. Aiemmin mainitun Gum- föreningenin rinnalla mm Martha yhdistys käytti koulun tiloja ainakin juhlaikäyttöön. Viereisessä Svenska Tidningen 4.6.1920 julkaisemassa pitkässä artikkelissa kerrotaan Marttayhdistyksen kesäkuussa 1920 koululla järjestämästä juhlasta. Kahvipöytä oli katettu pihalle jossa hedelmäpuut kukkivat täydessä loistossaan. Koulu toimi myös mm. äänestyspaikkana ja siellä järjestettiin pyhäkouluopetusta.

Vuonna 1928 rakennettiin koulutontin eteläosaan uusi talousrakennus, jossa oli varastoja aittatiloja sekä ulkokäymälät. Talousrakennus oletettavasti korvasi vanhemman talousrakennuksen. Helsingin kouluhallituksessa 25.6.1928 vahvistettuun suunnitelmaan liittyvä työselostus on säilynyt Lohjan kaupungin arkistossa. Sen mukaan tehtiin perustukset säätöbetonista, julkisivuissa oli pystyrimavuoraus ja vesikatteena galvanoitu pelti.

Korjaustöistä tiedetään lisäksi opettaja Fanny Henningin muistiinpanojen perusteella että luokkahuoneet kunnostettiin ja ovet sekä ikkunat maalattiin vuonna 1933.

Jönsbölen kyläyhdistyksen arkistosta saadussa, yksityiskokoelmiin kuuluvassa valokuvassa on kertoman mukaan rippikoulun oppilaita Kirkniemen koulun pihalla. Taustalla näkyy luonnonkivisokkelin varaan perustettu kaksikerroksinen talousrakennus, joka saattaa olla koulun aiempi talousrakennus.

Lojo kungörelser.
Byggnadsentreprenad.
Ekenomiebyggnaderna vid Saari och Gerknäs folkskolor givas till utförande på entreprenad med byggnadsmaterial från kommunen. Skriftliga anbud böra inlämnas till byggmästar Yrjölä före denna månads utgång. Närmare uppgifter fås i kommunalkansliet.
Lojo 10. 7. 28.
Byggnadsnämnden.
(L.-U. 1 g. 50 mm.)

Kuulutus Kirkniemen kansakoulun talousrakennuksen rakennusurakasta. Västra Nyland 12.7.1928.

I Gerknäs folkskola
hålles instundande söndag kl. 1 e. m. söndagsskolfest. Tal av F. J. Ramberg, sång av barnen m. m.
(Eventuellt) Servering av kaffe.
Unga och gamla välkomna.

Ilmoitus Kirkniemen kansakoululla pidetystä pyhäkoulusta. Västra Nyland 10.12.1925.

På Martha-fest. En angenäm kväll.

(Enskilt till So. T.)
Gerknäs filial av Marthaföreningen hade lördagen den 29 maj anordnat en soaré i Gerknäs folkskola invid stationen. Den vackra försommarkvällen hade trots konkurrerande festligheter lockat en talrik allmänhet till den dekorerade festlokalen.
Sedan publiken gemensamt sjungit sången »Gör det lilla du kan» till orgelackompanjemang framträdde Marthaförbundets konsulent fröken Ida Lindell och redogjorde i ett tal för Marthaföreningarnas uppgift. Talbelyste frågan ur ekonomisk, etisk och fosterländsk synpunkt och lade de talrikt närvarande Marthorna och de unga flickorna på hjärtat vikten av ett hängivet arbete för nåendet av det stora målet till hemmens, samhällets och fosterlandets välfärd och välsignelse. Ty »goda hem» — landets lycka — med denna sentens kunde talets kärna kortast uttryckas.
Det anspråkslöst framsagde och vackert tänkta andragande belönades med varma applåder. Härefter ljödo de kända tonerna av »Vi ha sagt det så ofta» — en för detta tillfälle synnerligen lämplig sång, en vacker hyllning till kvinnan som den är.
Publiken fick nu åhöra några sånger av Sydlojo Ungdomsförenings blandade kör, som även den skördade tacksamt bifall av den välvilligt stämde publiken.
Ute på gårdsplanen hade emellertid dukats välförsedd kaffebord. I den stilla härliga kvällen njöt man av bordet hävor med så mycket större lust som en slösande natur själv hade gjort för de mest betagande dekorationer. Fruktträden prunkade i full blomsterskrud som vackert avtecknade sig mot lövträdens ljusa vårgrönska. Den tjumma luften fylldes av blomsterdoft och sinnet slämdes till.
På Martha-fest. En angenäm kväll.
(Enskilt till So. T.)
Gerknäs filial av Marthaföreningen hade lördagen den 29 maj anordnat en soaré i Gerknäs folkskola invid stationen. Den vackra försommarkvällen hade trots konkurrerande festligheter lockat en talrik allmänhet till den dekorerade festlokalen.
Sedan publiken gemensamt sjungit sången »Gör det lilla du kan» till orgelackompanjemang framträdde Marthaförbundets konsulent fröken Ida Lindell och redogjorde i ett tal för Marthaföreningarnas uppgift. Talbelyste frågan ur ekonomisk, etisk och fosterländsk synpunkt och lade de talrikt närvarande Marthorna och de unga flickorna på hjärtat vikten av ett hängivet arbete för nåendet av det stora målet till hemmens, samhällets och fosterlandets välfärd och välsignelse. Ty »goda hem» — landets lycka — med denna sentens kunde talets kärna kortast uttryckas.
Det anspråkslöst framsagde och vackert tänkta andragande belönades med varma applåder. Härefter ljödo de kända tonerna av »Vi ha sagt det så ofta» — en för detta tillfälle synnerligen lämplig sång, en vacker hyllning till kvinnan som den är.
Publiken fick nu åhöra några sånger av Sydlojo Ungdomsförenings blandade kör, som även den skördade tacksamt bifall av den välvilligt stämde publiken.
Ute på gårdsplanen hade emellertid dukats välförsedd kaffebord. I den stilla härliga kvällen njöt man av bordet hävor med så mycket större lust som en slösande natur själv hade gjort för de mest betagande dekorationer. Fruktträden prunkade i full blomsterskrud som vackert avtecknade sig mot lövträdens ljusa vårgrönska. Den tjumma luften fylldes av blomsterdoft och sinnet slämdes till.
Sångkören uppträdde ännu en gång, varefter publiken ånyo drog sig ut, där mellan ståtliga björkar och vid fullmånens bleka sken en tablå hade arrangerats av fru Elna Oskarsson med motif ur Topelius »Björkens visa». Sången sjöngs anslående vackert av fröken Agnes Heinström, som ackompanjerade sig själv på gitarr. Det unga paret, som naturligtvis följde visans anvisningar, framställdes av fru Dagny Karls och herr Eric Grunn och gjorde det till publikens stora belåtenhet.
Festen var slut och man åtskildes, nöjd med den angenäma kvällen hos våra duktiga Marthor.
Hj. W.

Svenska Tidningen 4.6.1920. artikkeli Marttayhdistyksen kesäkuussa 1920 koululla järjestämästä juhlasta. Kahvipöytä oli katettu pihalle. Jossa hedelmäpuut kukkivat täydessä loistossaan.

UUSI ALAKOULU , NS KIVIKOULU VALMISTUU 1939

Kansakoulun tontille päätettiin vuonna 1936 rakentaa toinen koulutalo kun-
nallista alakoulua varten. Tässä ”kivikoulussa” opetus alkoi vuonna 1939.
Sinne siirtyivät pikkukoulun oppilaat, jotka pari vuotta kartanon koulun lak-
kauttamisen jälkeen ehtivät olla puukoulun veistosalissa. Sementtitiilestä
muuratun koulurakennuksen kellarikerrokseen sijoitettiin puulämmitteinen
lämmitysspannu, halkovarasto ja muita varastotiloja. Ensimmäiseen kerrok-
seen sijoitettiin koululuokka, keittiö ja oppilaseteinen. Toiseen kerrokseen
rakennettiin alakoulun opettajalle asunto.

Kivikoulun alkuperäinen 10.4.1937 päivätty työselitys on säilynyt Lohjan kiin-
teistöviraston arkistossa. Työselityksen on allekirjoittanut Yrjölä.

Otteita 10.4.1937 päiväystä työselityksestä:

- ◆ Perustuksena 0,4 m paksuinen kivijalka säästöbetonista. Petoni laudoitus sileis-
tä laudoista, rappaus tarpeeton. Kellarin lattiat sileäksi hierrettyä petonia. Ei
vesieristystä. Kellarin väliseinät muurattua sementtitiiltä.
- ◆ Ulkoseinät ja väliseinät muurattua sementtitiiltä, ulkoseinät kahdella ilmakana-
valla, ulkopuoliset seinäpinnat muurattu puhdasmuurauksella, ilman rappausta.
- ◆ Kaikkien rappujen päälle betonikatos. Ulkoraput valettu petonista.
- ◆ Välikatto rautapetonista, aluslaudoitus höylätystä laudoista joten rappaus ei
tarpeellinen
- ◆ Sisäpuoliset seinät rapataan kalkkilaastilla
- ◆ Lämmityslaitteiden radiaattorit asetetaan seinäsyvennyksiin, seinäsyvennyksien
ulkoseinät suojataan korkilevyllä tai muulla vastaavalla eristelevyllä
- ◆ Ullakolle petonista palopermanto, täytteenä käytetään kuivaa turvepehkuu tai
faneripurua
- ◆ Yläkerran porras sementtirakenteinen
- ◆ Vesikaton aluslaudoitus, kattopahvi, kattuhuovan päälle sementtikattotiilet
- ◆ Lattiakorokkeet 2x4” lankuista , lattialankut 1½ ” lankkuu, opettajakorokkeet
tehdään irrallisena
- ◆ Ovet ja akkunat ehdottoman kuivista oksattomista honkapuista, karmien välit
tilkitään tervatilkkeellä
- ◆ Luokassa varustetaan kumpikin äärimmäinen akkuna terveysakkunalaiteilla
- ◆ Ulko-oviin noin 30 cm pituiset niklatut vetimet

Maalaustyöt

- ◆ Lattiat pohjustetaan ja maalataan kaksikertaan öljyväriillä
- ◆ Seinät 1.5 m korkeudelta maalataan kaksikertaan öljyväriillä, yläosat ja katot
kalkkiväriillä

Sähkövalaistus

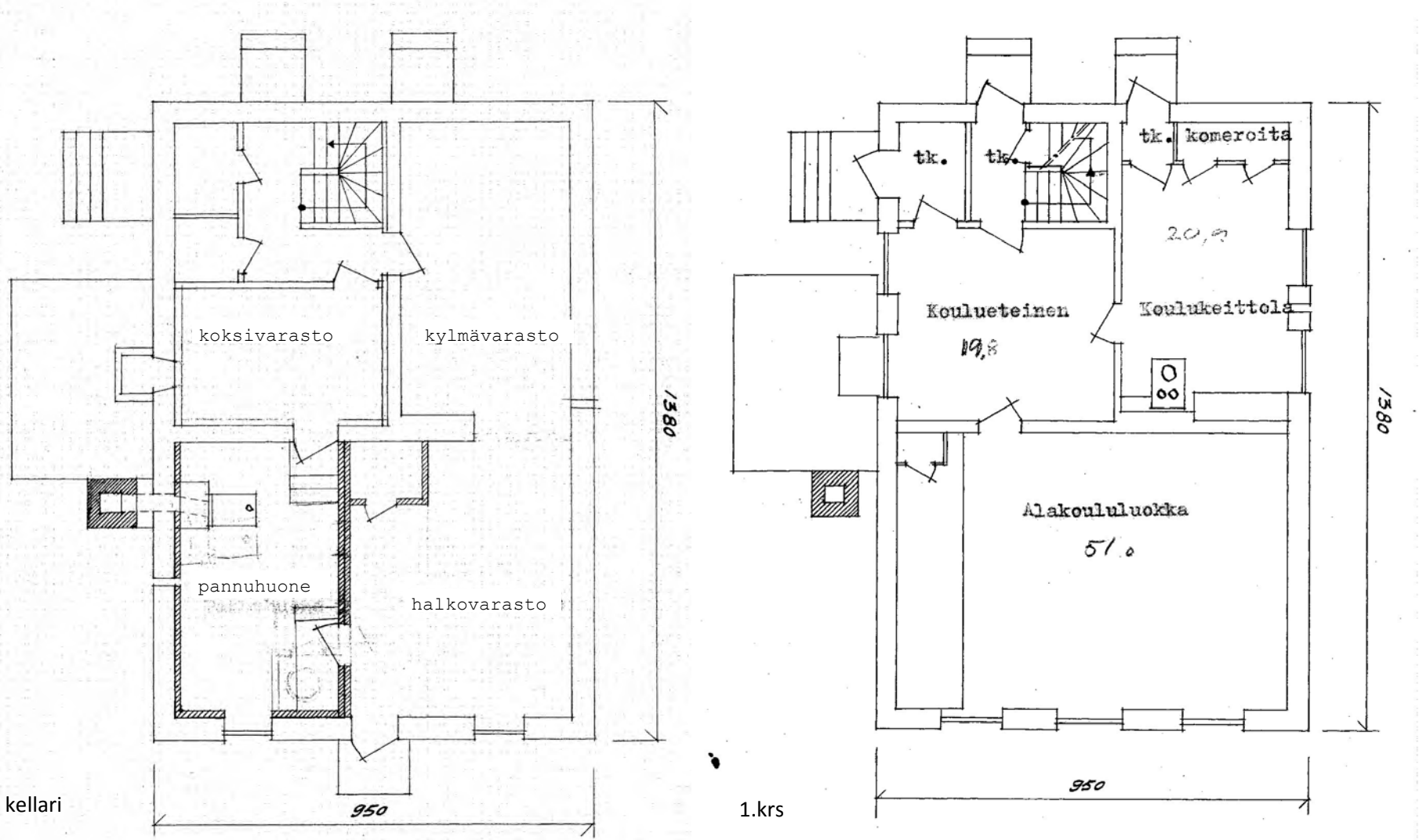
- ◆ Luokkaan tehdään neljä valopistettä ja yksi opettajan pöydän päälle sellaisella
varjostimella ettei se pääse valaisemaan luokan puolelle
- ◆ Ulko-ovien päälle erikoisilla armeilla järjestetään ulkovalaistuslamput

Yläkerta

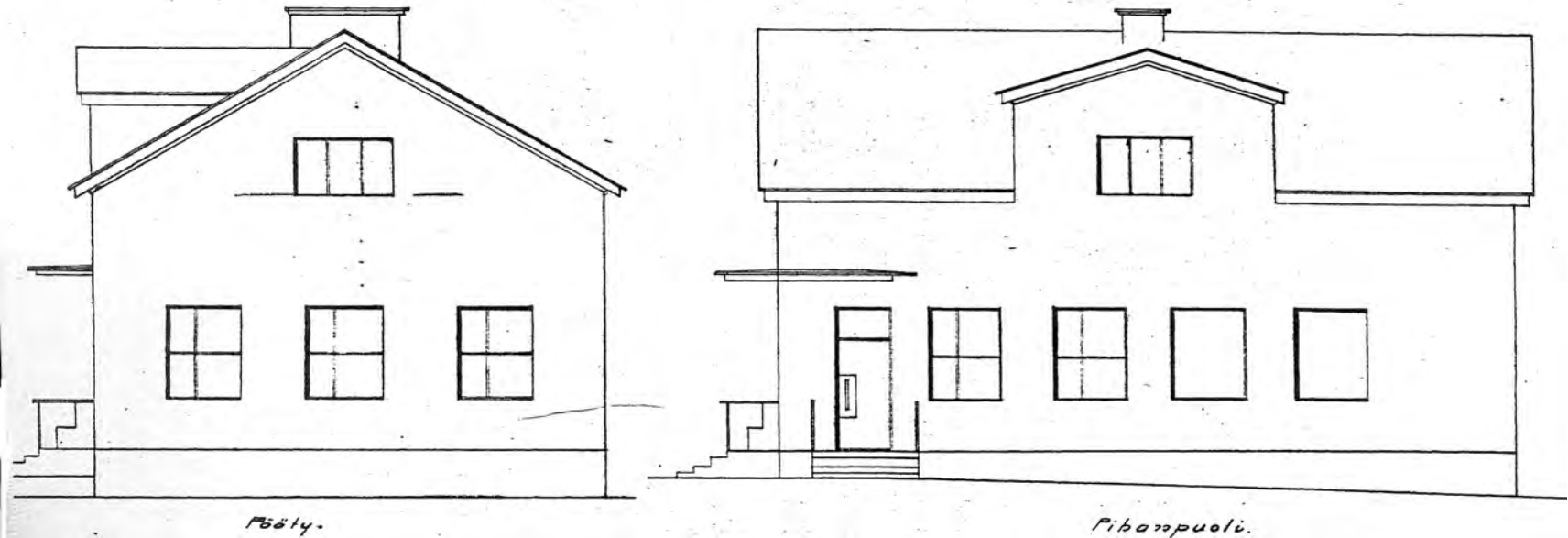
- ◆ Yläkertaan rakennetaan alakansakoulun opettajan asunto. Lattia ja seinä-
täytteenä käytetään faneripurua. Välikatot verhoillaan pinkopahvilla ja maala-
taan liituväriillä. Seinissä pinkopahvi ja noin 7mk tapetti.

Lämmitys

- ◆ Koulurakennus järjestetään keskeisellä vedenlämmityslaitteella

Koulurakennuksen alkuperäisiä piirustuksia ei tämän työn yhteydessä ole löytynyt. Yllä esitetyt päiväämättömät piirustukset kuvaavat mahdollisesti pitkälti alkupe-
räistä tilannetta ennen 1970-luvun muutoksia. Vasemmalla olevassa kellarikerroksen pohjapiirustuksessa näkyy koksivarasto, kylmä varasto, halkovarasto ja pannu-
huone. Oikean puoleisessa kuvassa on alimpana alakoululuokka opettajan korokkeineen, koulukeittiössä on puuhella ja komeroita, koulueteiseen on kulku tuulikaapin
sekä yläkerran opettajan asuntoon ja kellariin johtavan porrashuoneen kautta. Talon edustalla, pannuhuoneen vieressä on myöhemmin purettu savupiippu. Pitkien
sivujen ns. valeikkunat, jotka sijoittuvat luokahuoneen pätyihin, lienevät jo alkuperäiset.

4.3 TOIMINTA JA MUUTOKSET 1930 LUVUN JÄLKEEN

Lokakuussa 1939, ennen talvisodan puhkeamista helsinkiläisiä evakuoitiin sodan pelossa. Pääkaupunkilaisia saapui Kirkniemen asemalle, josta Lotat ohjasivat tulijat ensin kansakoululle, ja siitä eteenpäin. Sama toistui joulukuun alussa sodan alettua. Joulukuun 2 päivänä opetusministeriö kehotti kaikkia kouluja keskeyttämään toimintansa; tilat tarvittiin evakuoitujen majoitukseen. Myös Kirkniemen kansakoulu toimi sodan aikana väliaikaisena majoitustilana. Koulutoiminnan keskeytys jatkui toukokuuhun 1940 saakka. Lukuvuonna 1939-1940 oli koulussa kirjoilla 62 oppilasta. Jatkosodan alettua kesällä 1941 alkoi koulu vasta myöhemmin syksyllä tai mahdollisesti vasta tammikuussa 1942. Lukuvuonna 1941-42 oppilaita oli kirjoilla 28.

Maaliskuussa 1943 Suomeen siirrettiin suuri määrä inkerinsuomalaisia ja Lohjalla oli heille yksi keskeisistä karanteenileireistä. Huhtikuussa Virkkalaan saapui 1700 inkerinsuomalaista. Ei ole tietoa majoitettiinke heitä myös Kirkniemen kansakoululla. Koulun päiväkirjoissa ei ole merkintöjä koulun keskeytymisestä.

Syyskuussa 1944 aloitti alakoulussa 20 ja yläkoulussa 38 oppilasta. Kouluvuosi oli Fanny Henningin viimeinen. Hänen jälkeen tuli opettajaksi John Nordman, joka jatkoi virassaan aina ruotsinkielisen koulun toiminnan päättymiseen vuoteen 1966 saakka. Alakoulun pitkäaikainen opettaja vuosina 1939-1962 oli Vera Torckell, hänen jälkeensä toimessa jatkoi Marita Leskinen vuoteen 1966 saakka.

Vuosien 1966-68 välillä koulu toimi suomenkielisenä ja enimmillään siellä oli kolme opettajaa. Tämän jälkeen koulu luovutettiin takaisin ruotsinkieliselle johtokunnalle 14 vuodeksi, mutta ei ole tietoa oliko rakennukset tuona aikana koulukäytössä. Syksyllä 1982 siirrettiin tilanahtauden johdosta Ristin koululta kaksi luokkaa Kirkniemen kansakouluun. Koulussa työskenteli kaksi opettajaa sekä keittäjä-siivooja. Ruoka tuotiin Ristin koululta taksilla. Koulu oli tässä muodossa toiminnassaan vuoteen 1992 saakka.

Vuonna 1992 tehtiin päätös koulun lakkauttamisesta. Lukuvuoden 1992-1993 jälkeen siirtyi luokat takaisin Ristin kouluun ja koulutoiminta lakkasi Kirkniemen vanhassa kansakoulussa.

Koulu siirtyi tämän jälkeen Kirkniemi- Jönsbölen kyläyhdistyksen käyttöön. Toimintaa oli aluksi kivikoulun alakerrassa. Puukoulu oli jonkin aikaa osittain sivistystoimen varastona ja mm. koulun asunto oli tyhjillään. Myöhemmin kyläyhdistyksen toiminta siirtyi ensin osittain ja myöhemmin kokonaan puukoulun puolelle. Koulun asuintilat ovat nykyään bändin harjoitustilana ja varastona ja koulutilat kyläyhdistyksen käytössä. Tiloissa toimii mm maanantaisin seniorikahvila. Kivikoulu on nykyään Syd- Lojo Svenska pensionärer rf:n ja Maksojen Marttojen käytössä.

Korjaus– ja muutostyöt 1940-60-luvuilla:

Kaupungin arkistossa on säilynyt vuonna 1958 laadittu yläkoulun vesi– ja lämpöjohtosuunnitelma. Työselityksen ja pohjapiirroksen on laatinut kotkalainen insinööri Raimo Taka (viereinen sivu). Suunnitelmassa on lämpöjohdot vedetty alakoulun kellarin kattila-huoneesta pihan poikki yläkouluun. Yläkoulun ikkunoiden alle on merkitty vesipatterit, oppilaseteiseen on merkitty kaksi pesuallasta ja asunnon yhteyteen wc-tila ja keittiöön vesihana.

Vuoden 1958 suunnitelmaa ei toteutettu. Lohjan kunnan rakennuslautakunta hyväksyi kolme vuotta myöhemmin koulun perusparannuskohteet, jossa yläkoulun lämpöjohdot oli jätetty pois. Saunaan vedettiin tällöin vesijohto. Alakoulun asunto peruskorjattiin ja yläkoulussa tehtiin pieniä kunnostustöitä.

Vesi- ja lämpöjohtolaitteet, suunnitelma 1958

- ♦ wc laitteet Arabia N:o 375 ruskea, huuhtelusäiliö Högfors N:o 45721
- ♦ pesualtaat Arabia 630-I, sekoitushanat n:o 575
- ♦ Luokkahuoneitten eteisiin pesualtaat varustetaan lisäksi Santa-salo-Solbergin yhdistetyllä juoma– ja laskuhanalla n:o 12-102

Kotkassa 25.10.1958 Raimo Taka, insinööri

Rakennuslautakunnan hyväksymät perusparannuskohteet 1961

Alakoulu

- ♦ Uusi lämpökattila jonka kapasiteetti riittää molemmille kouluille
- ♦ Vesijohto
- ♦ Viemäri yleiseen viemäriverkostoon
- ♦ Asunnon peruskorjaus, uusi siivousparveke, wc ja vesijohto

Sauna

- ♦ vesijohto

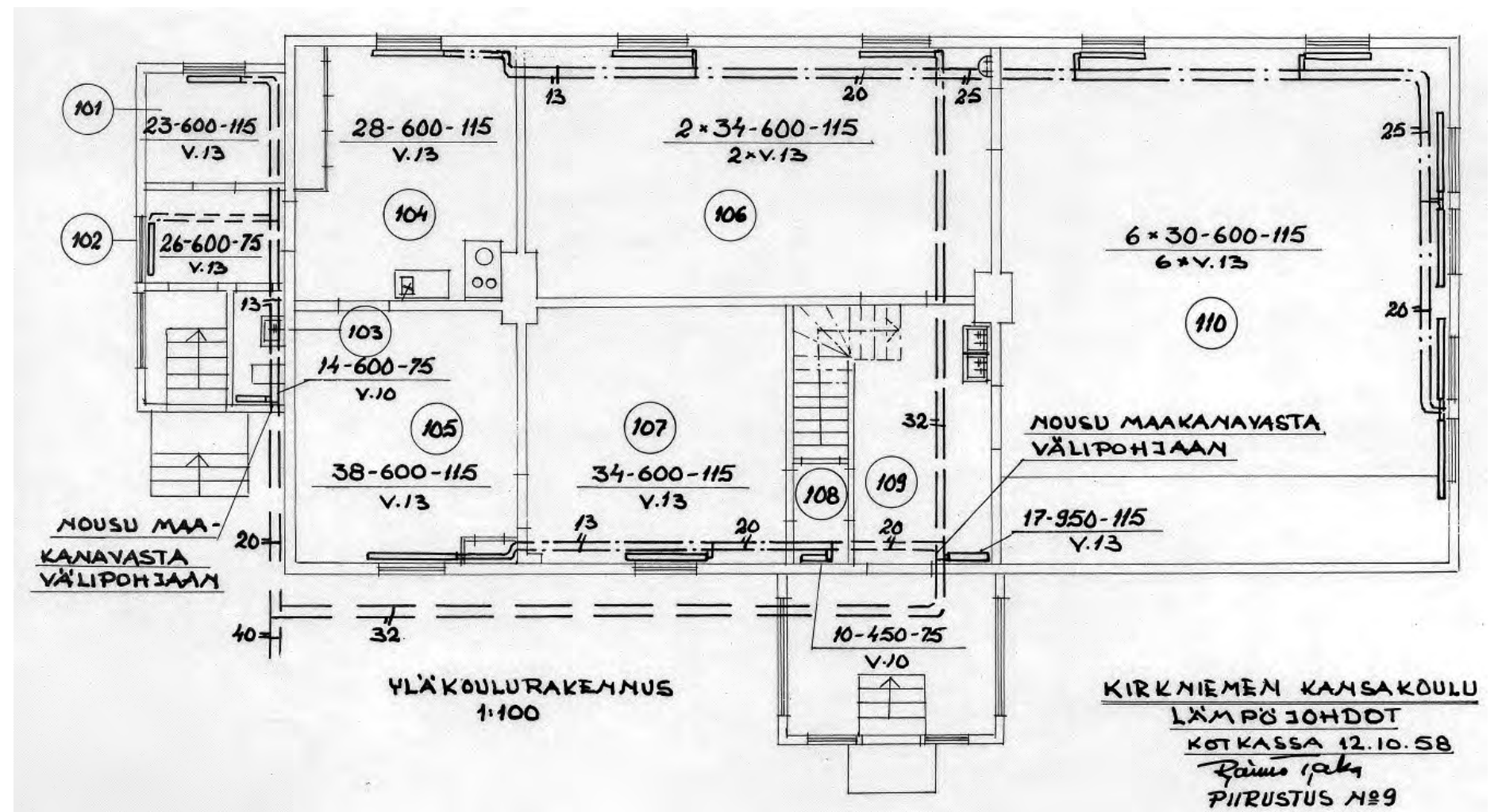
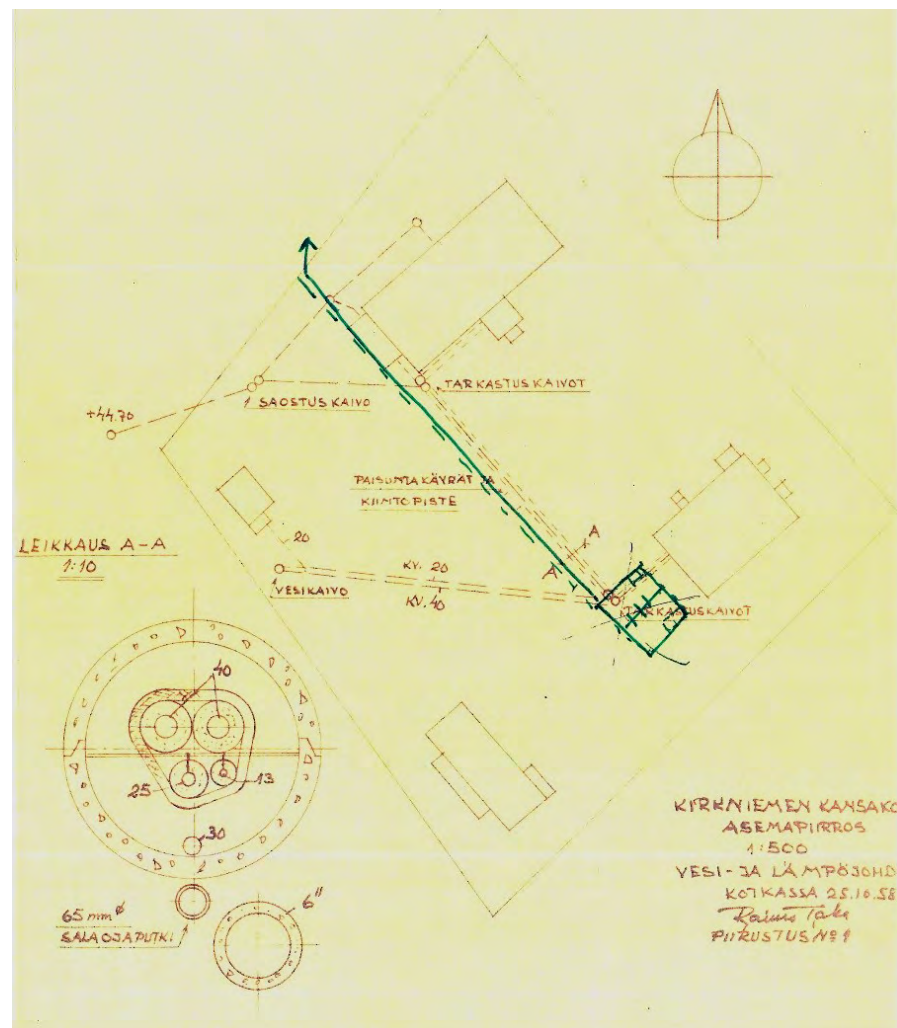
Yläkoulu

- ♦ Uusi ulko-ovi asuntoon
- ♦ Keittiön verannan katon maalaus
- ♦ Keittiön tapettien uusiminen

21.9.1961 rakennuslautakunta

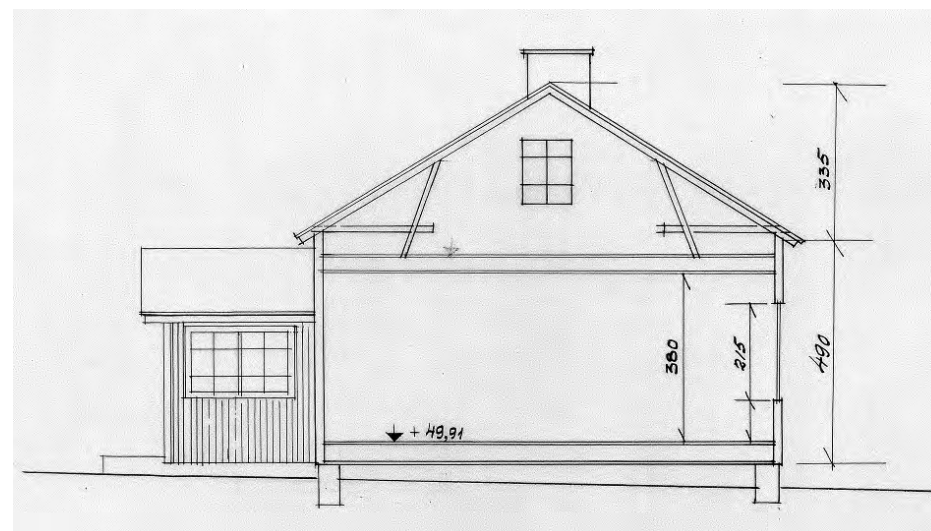

Ilmeisesti Kirkniemen puukoulun portaalta otettu valokuva vuodelta 1960. Taustalla näkyvä kuisti on myöhemmin on uusittu ja sen edustalla on tänään laaja sadekatos. Kuva Jönsbölen kyläyhdistyksen arkisto.

Insinööri Raimo Tasan laatima asemapiirros ja yläkoulun pohjapiirros vuodelta 1958. Toteutumattomassa suunnitelmassa esitetään yläkoulun liittämistä alakoulun lämmitysjärjestelmään sekä vesi- ja viemärijohtojen vetämistä yläkouluun. Suunnitelma ei toteutunut. Rakennuslautakunnan kolme vuotta myöhemmin tekemässä toimenpidelistauksesta on yläkoulun lämmitysjärjestelmä karsittu pois. Pohjapiirros on vanhin tämän työn yhteydessä löytyneet yläkoulua koskevat suunnitteludokumentti. Pohjapiirroksessa näkyy edelleen säilynyt ilmeisesti alkuperäinen tilajako, jossa luokkahuoneet (106 ja 110) sijoittuvat oppilaseteisen (105) ympärille. Toiseen päätyyn sijoittuvaan opettajan asuntoon (101-105) on oma sisäänkäynti. Wc-tila (103) on myöhempi lisäys. Koulurakennuksessa on ollut koulua palveleva keittiö ja siinä on lisäksi toiminut lainakirjasto. Näiden sijoittumisesta ei ole tietoa. Eteisen viereinen huonetila (107) on mahdollisesti myös ollut koulun käytössä. Koulussa edelleen säilyneet pönttöuunit on suunnitelmassa poistettu. Asemapiirroksessa näkyy myöhemmin puretut talousrakennus ja sauna sekä alakoulun savupiippu. Kuvat Lohjan kaupungin arkisto.

Viereisissä päiväämättömissä leikkaus- ja julkisivupiirustuksissa on esitetty uuden kuistin suunnitelma. Kuisti on tämän jälkeen uudestaan uusittu ilmeisesti katoksen rakentamisen yhteydessä.

Muutos- ja perusparannustyö 1972

Kaupungin arkistossa on säilynyt kaksi syksyllä 1972 päivättyä korjaussuunnitelmaa. Alla on listattu myöhemmin päivätyn työselostuksen sisältöä. Kar-
situssa suunnitelmassa luovuttiin jo toistamiseen aiemmin 1950-luvun lopul-
la esitetyistä toimenpiteistä joilla yläkoulu olisi liitetty vesikeskuslämmityk-
sen piiriin ja rakennukset liitetty yleiseen vesi- ja viemäriverkostoon. Puura-
kenteinen kouluosa sai jäädä uunilämmitteiseksi ja lisälämmittiminä käy-
tettäisiin sähkölämmittimiä. Lisäksi luovuttiin alakoulun kellariin suunniteltu-
jen oppilas-wc-tilojen rakentamisesta.

Koulu oli vuosina 1968-1982 ruotsinkielisen koulutoimen käytössä.

Kivirakenteinen koulu (alakoulu)

- ◆ keskuslämmityskattila varustetaan öljypolttimella, öljysäiliö asenne-
taan kellarikerroksen varastotilaan
- ◆ Oppilaseteisen pesuallas ja juomakuppi uusitaan
- ◆ Koulukeittolan keittiön kalusto ja liesi uusitaan
- ◆ Keittolaan hankitaan sähkökäyttöinen lämminvesivaraaja
- ◆ Luokan katto päällystetään akustiikkalevyllä
- ◆ Luokka varustetaan tarpeellisilla opetustauluilla
- ◆ Luokan takaseinälle rakennetaan säilytyskomerot
- ◆ Luokkiin asennetaan loistevalaisimet
- ◆ Ikkunoiden ja ovien korjauksia
- ◆ Sisäseinien, lattioiden ja kattojen maalauksia'

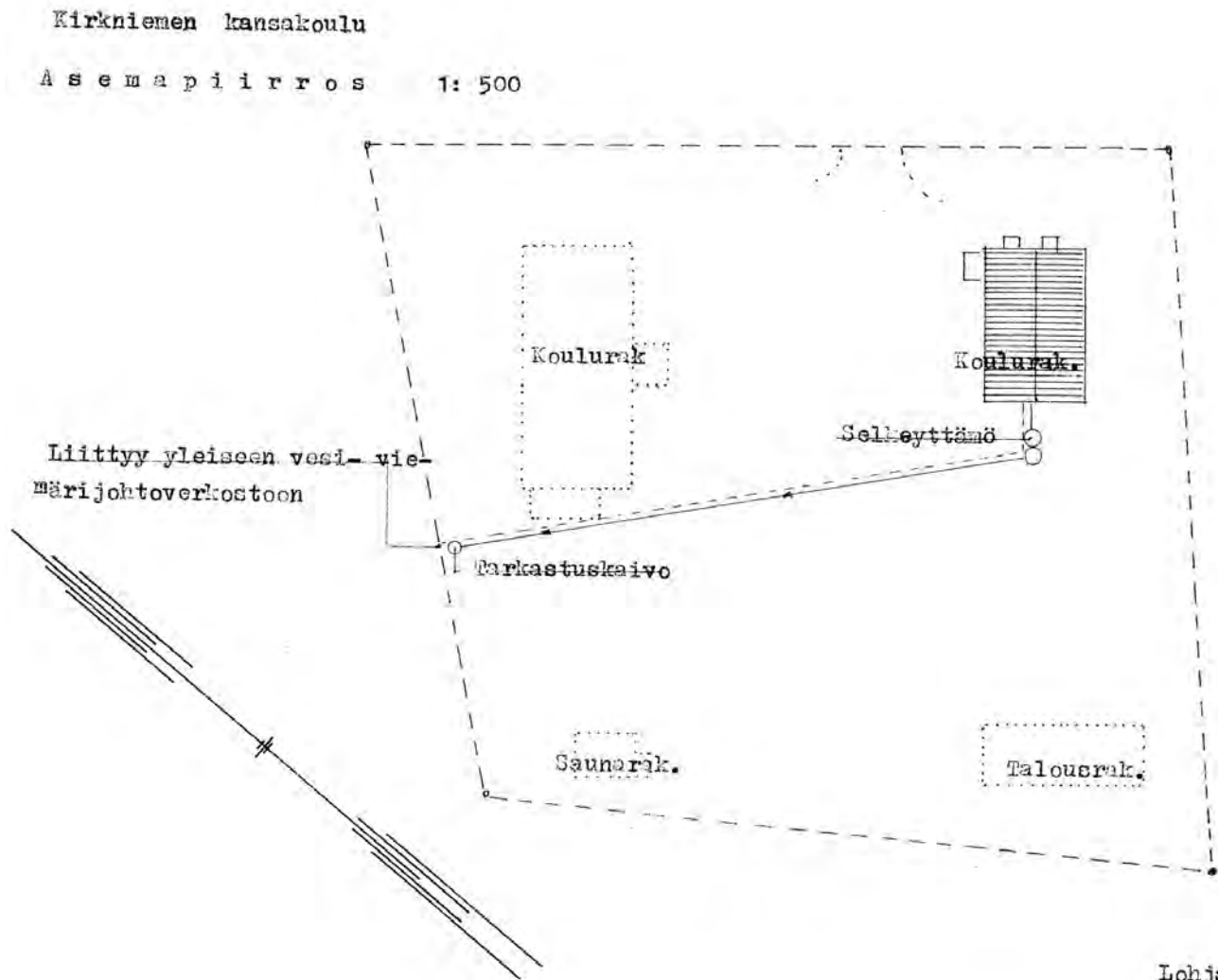
Puurakenteinen koulu (yläkoulu)

Ikkunoiden ja ovien korjauksia

- ◆ Luokkiin asennetaan loistevalaisimet
- ◆ Lisälämmitystä varten luokkien ikkunain alle sähkölämmittimet
- ◆ Luokat varustetaan tarpeellisilla opetustauluilla
- ◆ Sisäseinien-, lattioiden ja kattojen maalauksia

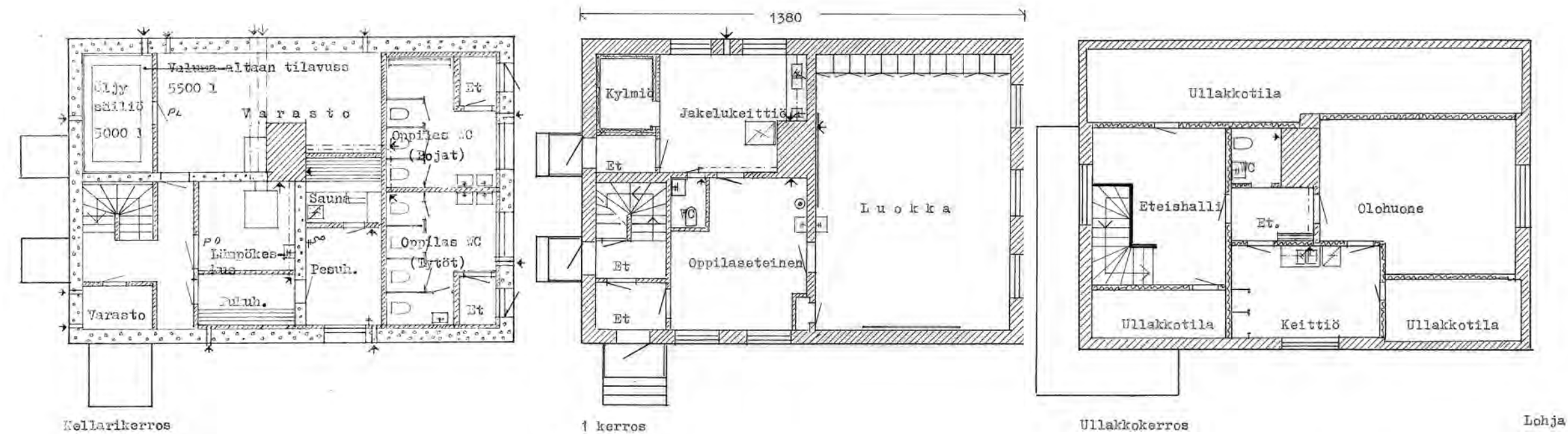
Talousrakennus, käymälöiden kunnostus

Lohjalla 4.12.1972 Kunnanrakennusmestari Reino Leino

Lohja 20.11. 1972.

Rak.nest.
Reino Leino

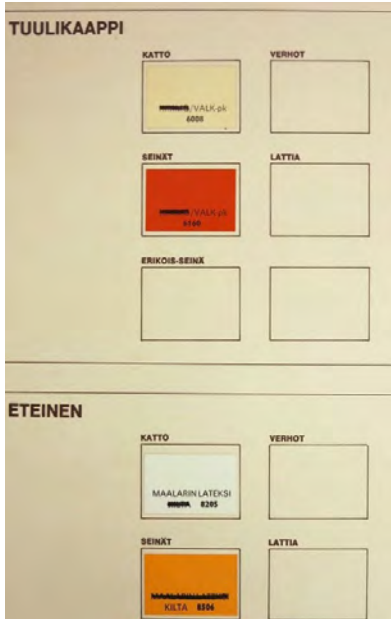
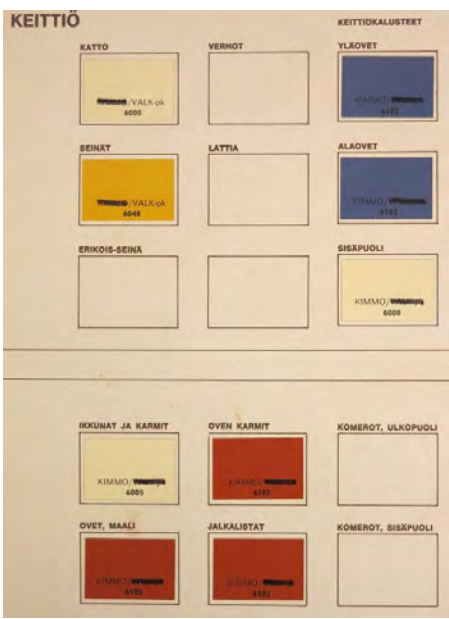
Vieressä esitetty alakoulun
20.11.1972 päivätty muu-
tossuunnitelmat toteutuivat
vain osittain. Kellariin esi-
tettyjä oppilas-wc-tiloja ei
toteutettu, ulkokäymälät
kunnostettiin sen sijaan.
Rakennuksessa siirryttiin
öljylämmitykseen.

Yllä olevassa asemapiirroksessa
esitettyä vesi- ja vie-
märiiliitosta ei toteutettu.

Vuoden 1972 korjauksen yhteydessä saivat koulun sisätilat ajanmukaisen väriytyksen, joka edelleen on joiltain osin säilynyt. Kaupungin arkistossa on säilynyt Irmeli Raittisen allekirjoittamat värisuunnitelmat.

Kyläyhdistyksen valokuviissa 1990-luvun alusta näkyy yläkoulun luokahuoneiden silloinen väritys. Päädyn suurikokoisen luokahuoneen seinät oli maalattu kolmeen eri sävyyn. Sävyt eivät vastaa 1970-luvun värityssuunnitelmaa.

Muutos- ja perusparannustyö 1982

Tietoja seuraavasta peruskorjauksesta löytyy vuodelta 1982. Koulu siirtyi syksyllä 1982 Ristin koulun käyttöön. Korjaukset tehtiin oletettavasti tätä edeltäen.

Entisessä alakoulussa, ns. kivikoulussa tehtiin pintakorjaustöitä ja lattiat päällystettiin muovimatoilla. Entisessä yläkoulussa (puukoulussa) erotettiin suuremmasta luokkahuoneesta väliseinän tiloja lämmönsäätöä ja siivoustilaa ym. tiloja varten. Lattiat maalattiin ja vesi- ja viemärijohtoja uusittiin. Tavoitteena oli ilmeisesti toisessa rakennusvaiheessa muuttaa myös asunto koulukäyttöön. Koulut liitettiin ilmeisesti tässä vaiheessa yleiseen vesi- ja viemäriverkostoon.

Vuonna 1990 uusittiin puukoulun ikkunat.

Muutos- ja kunnossapitotyö, rakennustapaselostus 1982

Kivikoulu (alakoulu):

- ♦ Tuulikaapin maalaus
- ♦ Oppilaseteisen katon maalaus
- ♦ Lattian päällystys muovimatolla

Puukoulu (yläkoulu) :

- ♦ Vesi- ja viemärijohtojen uusiminen
- ♦ Sähkötöitä
- ♦ Luokkien uunit (ei toimintakunnossa) puretaan ja hormit käytetään poistoilmahormeina
- ♦ Isomman luokan puolelle väliseinät
- ♦ Eteiseen vaatenaulakot
- ♦ Huonetilojen puulattiat maalataan

Vesi- ja viemärijohtot liitetään kunnalliseen vesi- ja viemärijohtoverkoston

Kustannusarvio yhteensä 100 000 mk

Lohjalla 2.3.1982, talonrakennusmestari Reino Leino

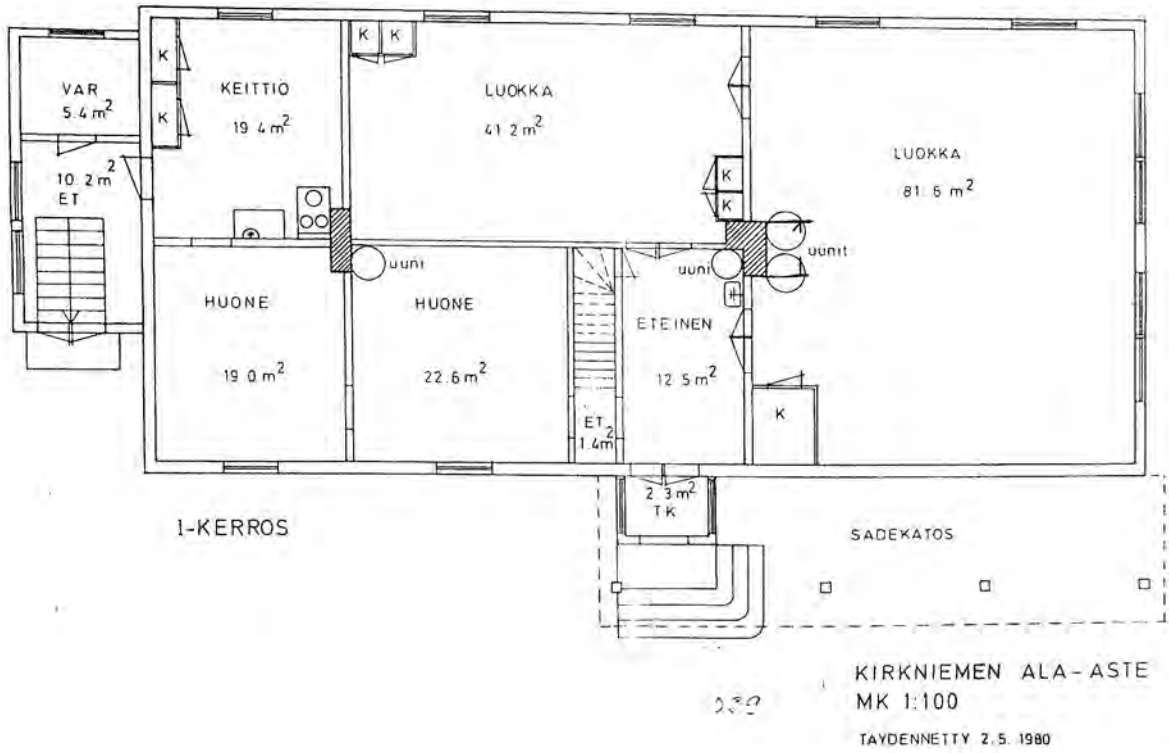
Toteutuksessa päätettiin museonjohtaja Salosen esityksen mukaisesti säilyttää vanhat peltikuoriset pystyuunit ja luokkahuoneiden väliseinät tehtiin 250 cm korkuisina jolloin kattolaudoitus jäi näkyviin.

Puukoulun ikkunoiden uusiminen 1990, suunnitelma

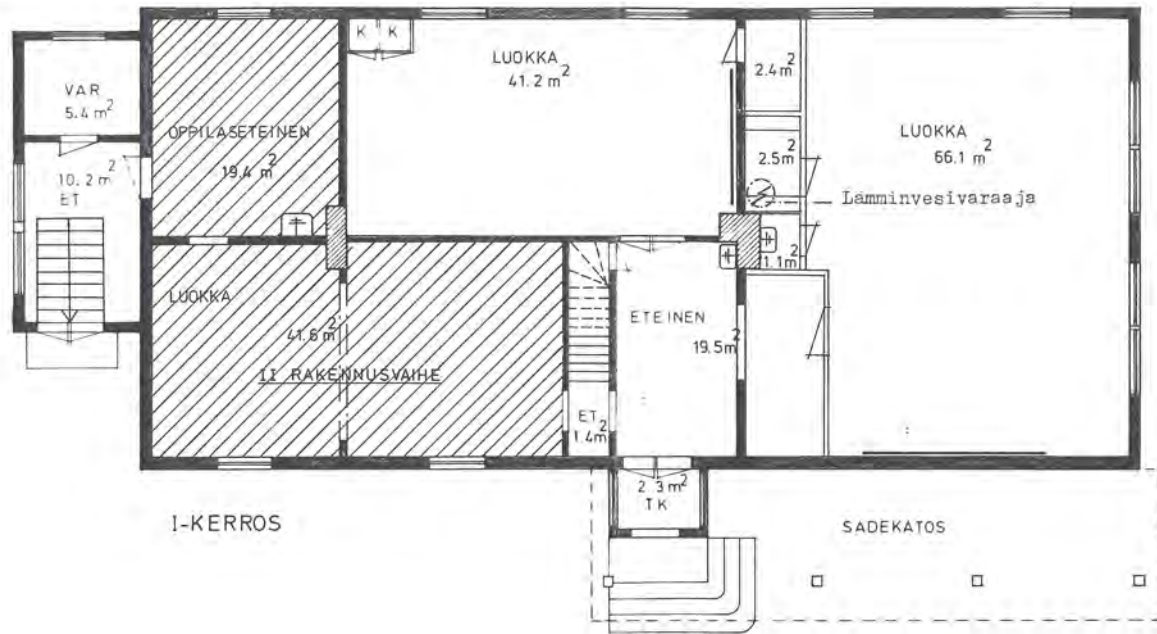
- ♦ uudet ikkunat puurakenteisia sisäänaukeavia MS ja MSE ikkunoita

Puukoulun katon pinnoitustyö 1994, tilaus ja lasku

- ♦ kattopinnoitus Mulex Liquid bitumipinnoitteella, väri musta.

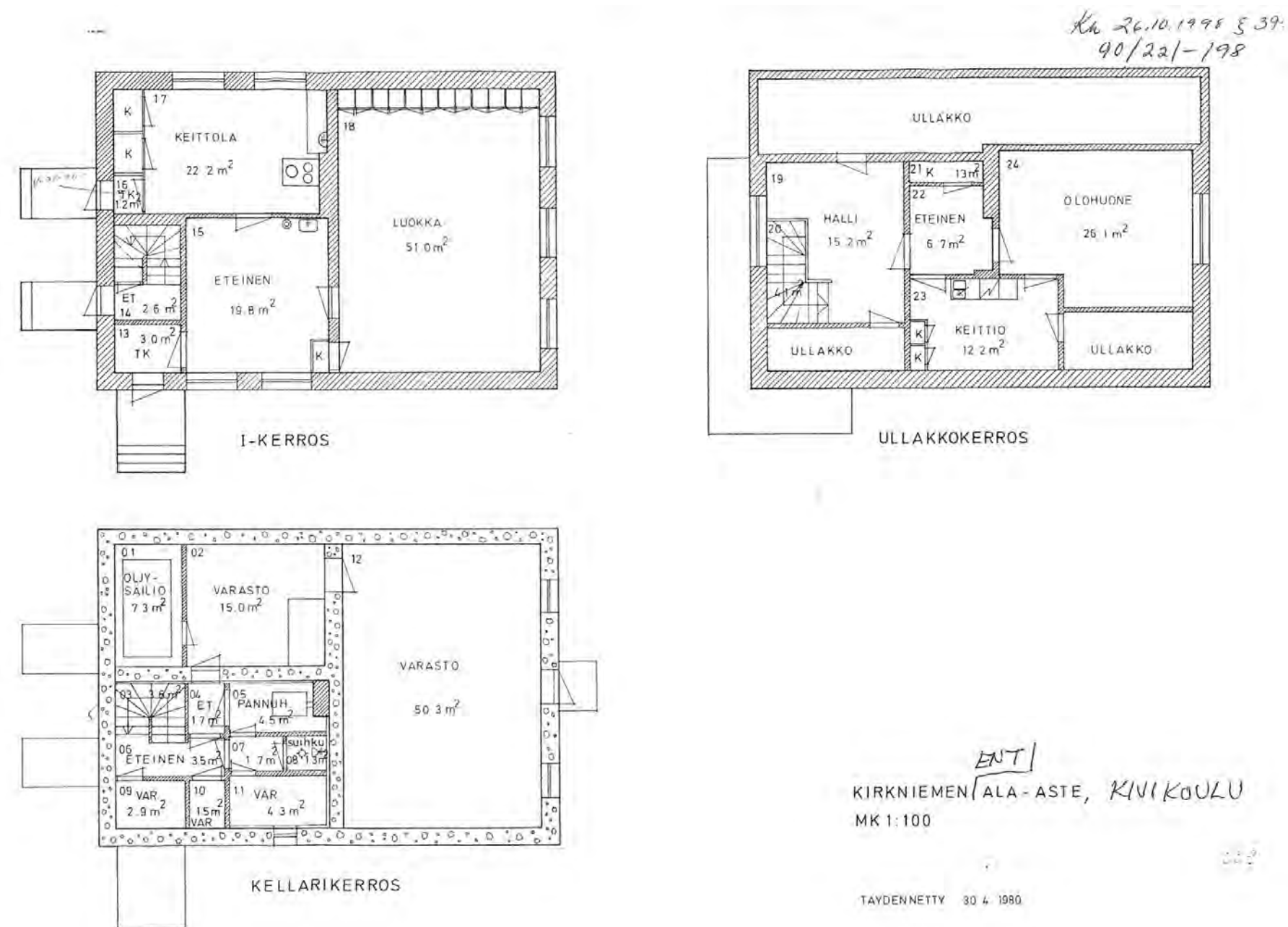
Vuoden 1980 pohjapiirroksessa näkyy muutoksena sisäänkäynnin edustalla uusi sadekatos ja uusitut poraat.

Vuoden 1990 muutossuunnitelmas-
sa on isommasta luokkahuoneesta
väliseinän rajattu aputiloja. Välisei-
nät toteutettiin hieman toisin ja
vanhat uunit säilytettiin.

Rakennuskohde	ENT	PIIRT. 07. 01. 1982
KIRKNIEMEN ALA-ASTE, PUUKOULU		Sirén Palander
MUUTOSSUUNNITELMA		SUUNN. 05.01. 1982
ent. op. as.		
Piirustuksen sisältö	Mittakaava	TARK.
POHJA, I KERROS	1:100	
Liittyä piirustukseen n:o	Piirustus n:o	MUUT.
	Arkistointi n:o	

LOHJAN KUNNAN RAKENNUSTOIMISTO

Entisen alakoulun (kivikoulun) pohjapiirrokset vuodelta 1980. Lohjan kaupungin arkisto.

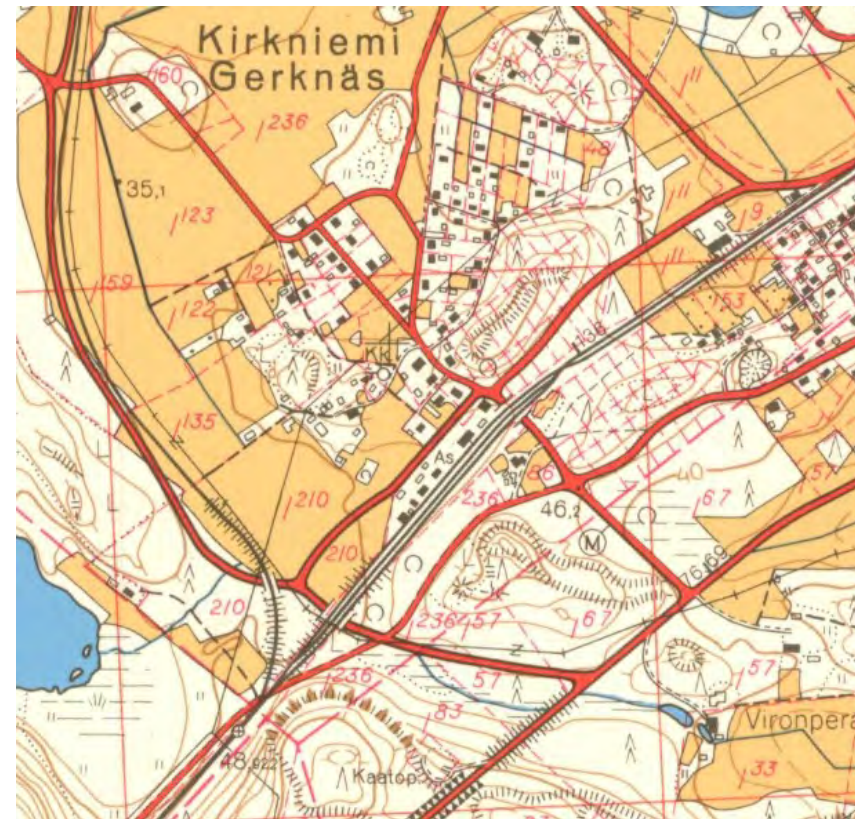
Korjaus ja muutoshistoriaa, yhteenveto

- 1885 Puukoulu rakennettiin
- 1911 Puukoulun kuisti uusittiin, kaksi uutta ikkunaa
- 1912 Pulpetteja hankittiin, seinät tapetoitiin vaaleilla tapeteilla
- 1913 Puukoulun keittiöön rakennettiin uusi porras
- 1914 Kaivo ja sauna rakennettiin
- 1928 Tontin eteläosaan rakennettiin uusi talousrakennus johon sijoittui ulkokäymälät, varasto ja aittatiloja
- 1933 Puukoulun luokahuoneet kunnostettiin, ovet ja ikkunat maalattiin
- 1938-39 Uusi alakoulu (kivikoulu) rakennettiin.
- 1961 Puukoulun (alakoulu) lämpökattila ja vesijohtoja uusittiin, saunaan vedettiin vesijohto. Alakoulun asunto peruskorjattiin ja yläkoulussa tehtiin pieniä kunnostustöitä
- 1972- 1973 Kivikoulu (alakoulu):
 - Siirryttiin öljylämmitykseen, öljysäiliö sijoitettiin kellariin
 - Koulukeittolan keittiön kalusto ja liesi uusittiin
 - Keittolaan hankittiin sähkökäyttöinen lämminvesivaraaja
 - Luokan kattoon akustiikkalevytys ja loistevalaisimet ja takaseinälle säilytyskomerot, opetustaulut
 - Ikkunoita ja ovia korjattiin, sisäseinä, lattia ja katto maalattiin
 - Talousrakennus: käymälöiden kunnostus
- Puurakenteinen koulu (Yläkoulu):
 - Ikkunoiden ja ovien korjauksia
 - Luokkiin asennettiin loistevalaisimet ja lisälämmitystä varten luokkien ikkunain alle sähkölämmittimet
 - Sisäseinien-, lattioiden ja kattojen maalauksia, uudet opetustaulut
- 1982 Kivikoulu (alakoulu):
 - Tuulikaapin ja oppilaseteisen maalaus sekä lattian päällystys muovi matolla
- Puukoulu (yläkoulu):
 - Vesi- ja viemärijohtojen uusittiin ja liitettiin kunnalliseen vesi- ja viemärijohtoverkostoon
 - Isomman luokan puolelle tehtiin väliseinät
 - Eteiseen vaatenaulakot
 - Huonetilojen puulattiat maalattiin
- 1982 Uusi parakki- wc tilattiin
- 1990 Puukoulun ikkunat uusittiin
- 1994 Puukoulun katto pinnoitettiin bitumipinnoitteella
- 1990-l Puukoulun sisätiloja kunnostettiin ja maalattiin

4.4 MYÖHEMPIÄ MUUTOKSIA YMPÄRISTÖSSÄ

1930- luvun kartalla on koulutontilla ainoastaan vanhempi puukoulu ja talousrakennus. Kylään saavuttilla rautatieaseman alueen koillisreunassa kulkenutta nykyistä Marskintietä pitkin. Tie liittyi kaakkoispuolella kulkeneeseen Vanhaan Kuninkaantiehen. Ote pitäjänkartalta vuodelta 1938. Maanmittauslaitos

1960-luvulla on rautatieaseman luoteisreunaan rakennettu uusi tiehyteys. Koulutontilla näkyy molemmat koulurakennukset sekä kaksi talusrakennusta. Asema-alueen lounais- ja länsipuoli on koulutontille saakka ulottuvana peltoalueena. Ote Maanmittauslaitoksen peruskartalta vuodelta 1966.

Rautatieaseman koillispuolella ollut tieyhteys radan alitse on katkaistu ja liikenne Jönsböleen on ohjattu uutta Kirkniementietä pitkin. Ote Maanmittauslaitoksen peruskartalta vuodelta 1990.

Vanhan puukoulun pääty ja tietä reunustava vanha puusto korostuu Marskintien maisemassa.

Näkymä Marskintietä luoteeseen.

Koulutontin liittymää suoraan vastapäätä on ilmeeltään hyvin säilynyt 1900-luvun alun asuinrakennus.

Asemakaavassa koulutonttiin länsireunalla liitetty alue on pusikoitunut.

5. NYKYTILANNE

5.1 PIHA-ALUE

Korkea kuusiaita varjostaa laajalti pihaa. Ote ilmakuvasta vuodelta 2016. Lohjan karttapalvelu.

Ote kantakartasta. Lohjan karttapalvelu.

Koulun noin 1,5 ha kokoinen tontti sijoittuu Marskintievarteen. Tontin jakaa kahteen osaan sen läpi kulkeva kahdelle asuinkiinteistölle johtava Haganpuiston tie. Koulun piha rajautuu Haganpuiston tien eteläpuoliselle tontinosalle. Pihaa rajaa kaakossa ja lounaassa hyvin korkea ja varjostava kuusiaita. Koulurakennukset sijoittuvat mäelle tien reunaan, pihan länsiosan jäädessä matalammalle tasolle. Pihan länsireunalla vielä 1990-luvulla sijainnut talousrakennus ja sauna on myöhemmin purettu ja maastoltaan tasainen pihan länsiosa on nyt avointa nurmettua, osin hiekkapintaista aluetta. Pihan koillisnurkassa on elementtirakenteinen teräslevypintainen käymälärakennus. Tien reunalla ja koulujen välissä on säilynyt vanhaa puustoa. Vanhemman koulun entisen yläkoulun takana oleva tontinosa on luonnontilainen ja siinä kasvaa harvakseltaan puustoa sekä pensaikkoo. Koulun yhteydessä aikanaan olleen puutarhan mahdolliset jänteet tulisi selvittää erikseen.

5.2 VANHA PUUKOULU, ENTINEN YLÄKOULU

JULKISIVUT

Kirkniemen vanhempi kansakoulurakennus edustaa tyyliltään tyypillistä 1800-luvun lopun talonpoikaisarkkitehtuuria. Satulakattoinen pitkänomainen yksikerroksinen rakennus on perustettu kiilakivisokkelille, joka lounaispäädyssä alarinteessä on korkea ja muodostaa tässä merkittävää rakennuksen pitkästä iästä viestittävää osaa julkisivussa. Julkisivut on verhoiltu vanhalla, mahdollisesti alkuperäisellä taotuin naulojen kiinnitetyllä pystyrimavuorauksella. Verrattain suuret ikkunat sijoittuvat luoteeseen suuntautuvalla pitkällä sivulla tasajaoin, päädyssä on suuremmat ikkunat. Ikkunat uusittiin vuonna 1990. Ullakolla on säilynyt myös vanhempi ikkuna. Koulun molemmat ulko-ovet ovat myöhemmältä ajalta, mahdollisesti 1980-luvulta. Pihan puoleinen kuisti ja portaat ovat myöhemmin, oletettavasti 1980-luvulla sadekatojen rakentamisen yhteydessä uusittuja. Löytyneistä asiakirjoista päätellen oli pääoven edessä alkujaan avoin puuporras ja ulko-ovena oli kaunis tumma peililaihein detaljoitu pariovi. Vuonna 1911 rakennettuun kuistiin liittyi valkeaksi maalattu pariovi ja sivuikkunat. Rakennuksen lounaispäädyn asuntoon ja keittiöön johtava kuisti on ilmeisesti vuodelta 1913.

Rakennus on ulkoisen hahmonsa ja ilmeensä puolesta pitkälti säilynyt alkuperäisenä. Rakennuksen Marskintielle suuntautuva pääty on tunnusomainen kyläkuvasa. Myöhemmin rakennettu sadekatos varjostaa ja peittää laajalti pääjulkisivua ja pääovena on arkinen kulunut paneeliovi. Rakennuksen pääsisäänkäynti on menettänyt muutoksissa aiempaa arvokkuutta ja juhlaisuutta.

Vasemmalla vanha taotuin naulojen kiinnitetty julkisivuverhous. Oikealla koulun pääovi.

Räystäskannakkeet on kauniisti veistetty.

Alarinteessä korostuu kaunis vanha kiilakivisokkeli. Päädyn kuisti lienee 1910-luvulta, ovi on myöhemmin uusittu.

SISÄTILAT

Päädyssä sijaitseva suuri luokahuone on ilmeeltään valoisa. Sisätilassa korostuu erityisesti kaunis ristikuvioinen vanha, mahdollisesti alkuperäinen ristikuvioitu kattopanelointi. Huonetilasta on 1980-luvun korjauksen yhteydessä väliseinän rajattu aputiloja. Lattiapintana on vanhempi on maalattu puulattia johon liittyy korkea jalkalista. Seinien alaosassa on vanhempi rintapaneeli. Seinäpinnat on viimeksi maalattu kyläyhdistyksen aikana 1990-luvulla. Vanhat käytöstä poistuneet peltiunit on säilytetty. Tila lämmitetään sähköpattereilla.

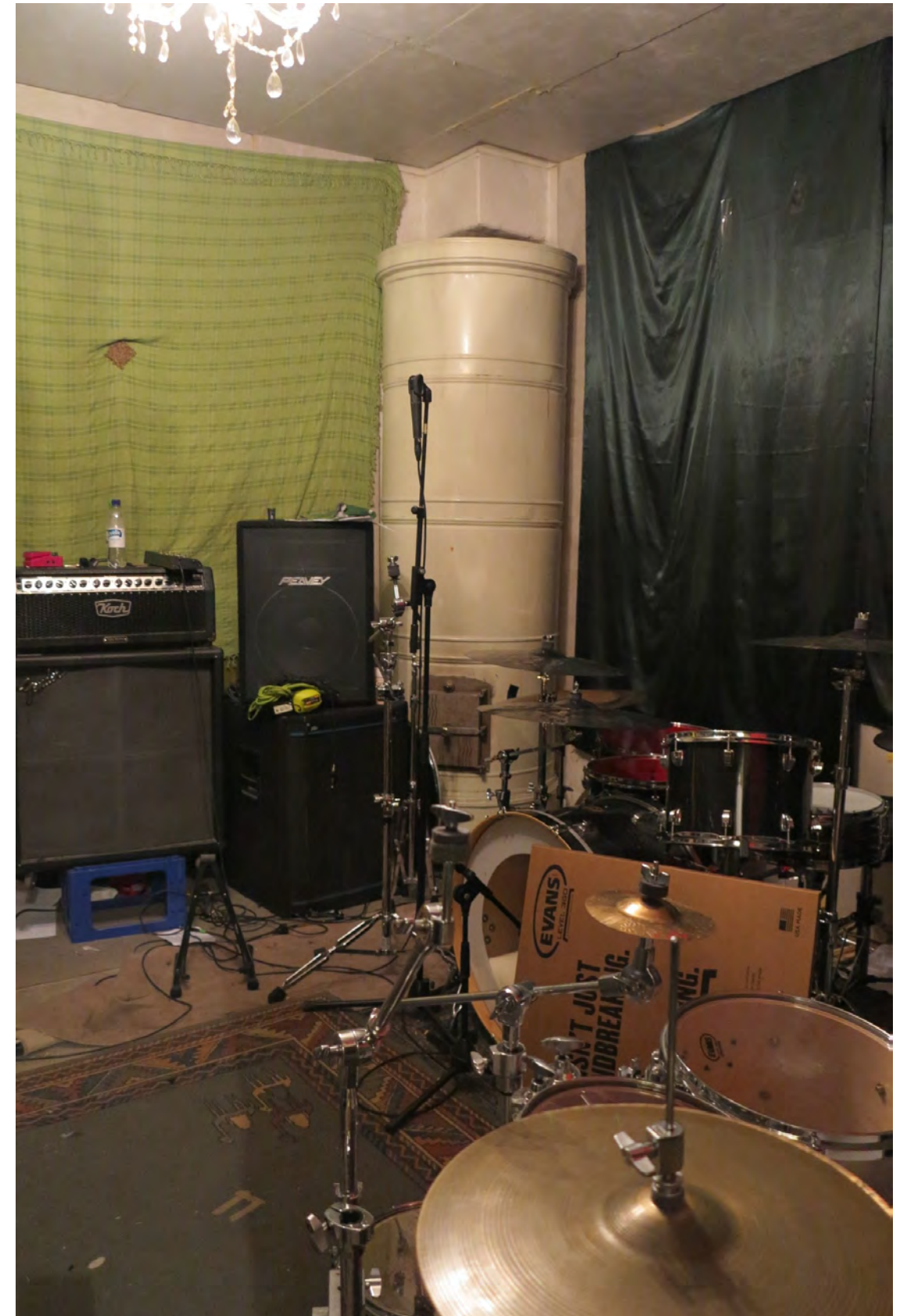
Myös pienemmässä luokahuoneessa on kaunis ristipaneloitu vanha katto. Hioneen kulmassa on säilynyt vanha peltiuuni ja ulkoseinällä komero. Osassa seiniä on säilytetty 1970-luvun voimakkaat värisävyt, osa on uudelleen maalattu 1990-luviulla.

Luokahuoneen vanhat kauniit peiliovet ovat säilyneet.

SISÄTILAT

Sisäänkäynnin vasemmalla puolella sijaitseva asuinhuoneistoon liittynyt huone on nykyään bändin harjoitusilana. Huoneen nurkassa on säilynyt vanha peltiuuni. Myös huoneiston sisätiloissa on säilynyt vanhoja kauniita peiliovia, oppilaseteiseen johtavan oven yläosassa on lasi.

5.3 KIVIKOULU, ENTINEN ALAKOULU

Vuonna 1937-39 rakennettu uusi alakoulun rakennus on sementtitiilira-kenteinen. Puolitoistakerroksiseen satulakattoiseen rakennukseen liittyy pihan puolella korkea loivalla satulakattolla varustettu frontoni, Koululaisten, yläkerran opettajan asunnon sekä keittiön sisäänkäynnit omine portaitteen on ryhmitetty rakennuksen nurkkaa kiertävän betonirakenteisen ulokekatoksen alle. Pääovi on myöhemmin uusittu, muissa oviaukoissa on säilynyt alkuperäiset 1930-luvun peiliovet. Julkisivut ovat puhtaaksimuurattua sementtitiiltä. Hieman epäkeskeisesti neljään ruutuun jakautuvat ikkunat on ryhmitetty pitkille sivuille ja lounaispäätyyn. Symmetrian saavuttamiseksi on molemmilla sivuilla lisäksi julkisivuun syvennyksenä tehdyt ja maalatut valeikkunat.

Omaa karaktääriä omaava rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäiset piirteensä.

Koulun tilat ovat nykyään yhdistyskäytössä. Rapatut sisäseinät on maalattu valkeiksi ja lattiassa on muovimatto. Katto-pinnassa on akustoiva levyjä. Luokahuoneessa on säilyneet vanhoja kaapistoja ja luokahuoneen liitutaulut.

Vasemmalla on kuvia päädyn luokahuoneesta. Alla kuva keittiöstä.

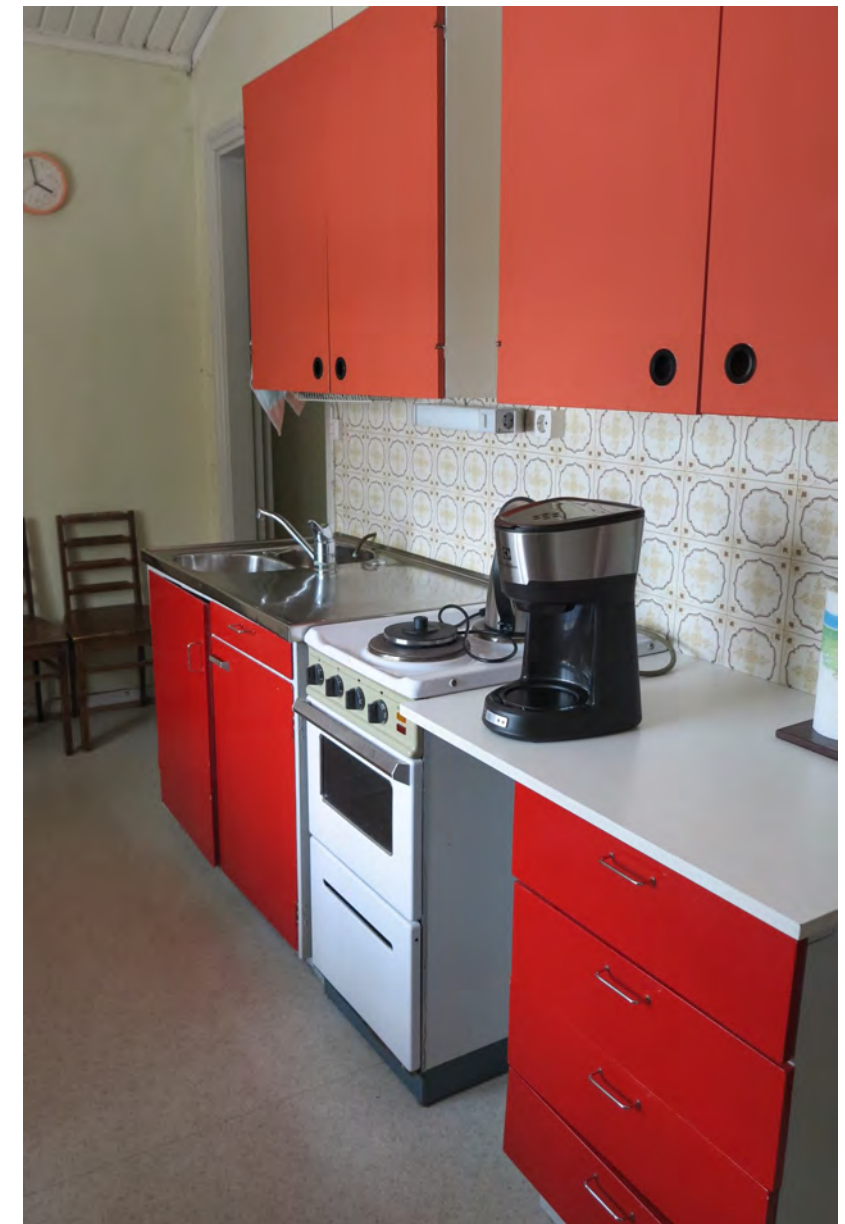

Entinen oppilaseteinen on nykyään Marttojen kutomasalina.

Isoon luokkahuoneeseen tuo valoa päädyn ikkunat.

Ullakkoasunnon keittiön kalusteet ovat voimakkaan punaiset.

Ullakkoasunnon asuinhuoneessa on vino levypintainen katto. Lattiassa on muovimatto,

8. OMINAISPIIRTEET JA ARVOT YHTEENVETO

VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET

SUOJELUSOSITUKSET

RAKENNUKSET sr1

1. Vanha puukoulu (entinen yläkoulu)

- rakennus ja sen julkisivujen alkuperäiset piirteet tulee säilyttää; rakennuksen ulkoinen hahmo, julkisivuverhoukset, julkisivun yksityiskohdat, vesikaton yksityiskohdat
- tulevien korjausten yhteydessä tulee tutkia ulko-oven ja sisäänkäyntikuistin uusimista tai ennallistamista sekä itäjulkisivua ja pääovea peittävän myöhemmin rakennetun sadekatoksen purkamista
- sisätiloissa tulee säilyttää luokkahuoneiden alkuperäinen huonejako ja katon panelointi

Rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon puolesta on toivottavaa että rakennus säilyy julkisessa käytössä

RAKENNUKSET

3. Kivikoulu (entinen alakoulu)

- säilytetään osana entisen koulupihan kokonaisuutta, alueen kokonaisilmeeseen sopivat muutokset ovat mahdollisia

ALUEMERKINTÄ /s: koulun nykyinen piha-alue

(Haganpuiston, Marskintien ja koulupihan kuusiaidan rajaama alue)

- Vanha maiseman kannalta merkittävä puusto, mm tien varren puurivi ja vanhat pihapuut ja sekä pihan perusjäsentely pyritään säilyttämään
- ylikasvanut kuusiaita voidaan poistaa ja korvata matalammalla pensas- tai puuaidalla
- ympäristöön ja alueen hierarkiaan sovitettu vähäinen täydennysrakentaminen tontin lounaisosassa on mahdollinen

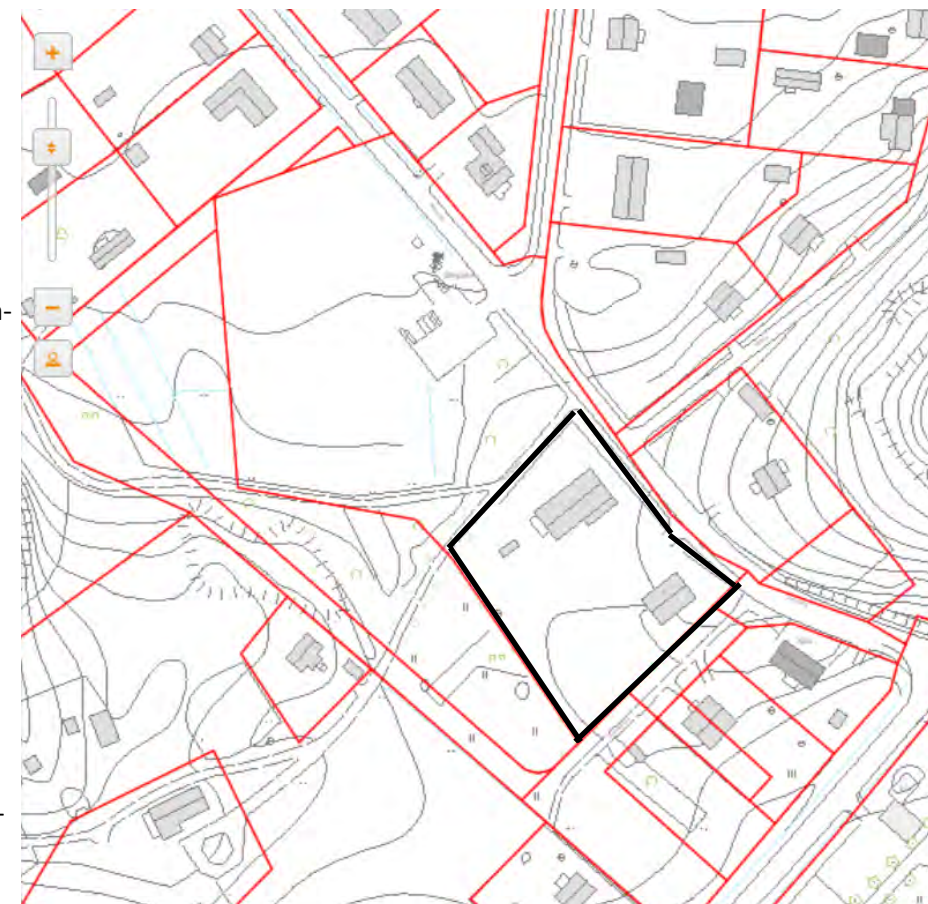
ARVOT

Vanha puukoulu (entinen yläkoulu)

- ♦ Erityinen kulttuurihistoriallinen arvo Lohjan vanhimpana säilyneenä kansakoulurakennuksena.
- ♦ Erityinen rakennushistoriallinen arvo hyvin ilmeeltään ja alkuperäisiltä rakennusosiltaan säilynyt 1800-luvun lopun kansakouluarkkitehtuuria edustava rakennus.
- ♦ Maisemallinen arvo, Marskintien varressa tunnusomainen, sijoittuu hyvin säilyneen arvokaan Kirkniemen asemaympäristön läheisyyteen. Kokonaisuuteen liittyy 1930-luvulla rakennettu uudempi koulurakennus ja väljä koulupiha vanhoine puineen

Kivikoulu (entinen alakoulu)

- ♦ Kulttuurihistoriallinen arvo Kirkniemen kansakoulun 1930-luvulla rakennettuna alakouluna
- ♦ Maisemallinen arvo osana Kirkniemen koulun pihapiiriä

LÄHTEET

Kirjallisuus, artikkelit

Härö Mikko, Läntisen Uudenmaan rakennusten ja maiseman kulttuurihistoriallinen inventointi, Läntisen Uudenmaan seutukaavaliitto, 1993

Kaukiainen Yrjö, Lohjalaisten historia 2 (1808-1925). 1980

Putkonen, Lauri, toim. Rakennettu Uusimaa. Uudenmaan rakennettu kulttuuriperintö. Inventointiluonnos 2005

Arkistolähteet

Kansalliskirjasto. Vanhat pitäjänkartat ja senaatinkartat.

Lohjan karttapalvelu. Kartta– ilmakeku ja rekisteritiedot.

Lohjan kaupunginarkisto

Lohjan rakennusvalvonnan arkisto

Länsi-Uusimaa. Lehtikirjoitukset v 1900-1929

Maanmittauslaitos. Vanhat peruskartat.

Muut lähteet

Ahtela Eero. Juhlapuhe koulun 125-vuotispäivän kunniaksi 2010.

Henning Fanny. Juhlapuhe koulun 50-vuotisjuhlassa 1935.

Kirkniemi– Jönsbölen kyläyhdistys ry. Kylä kartanon mailla. 25-vuotisjulkaisu. 2009

Kirkniemen kyläyhdistys 2013. Kirkniemen kyläsuunnitelma.

Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelo

Missä maat on mainioimmat. Uudenmaan liitto. 2012

von Christerson Carl Thomas. Skolorna på Gerknäs. Utdrag ur Carl Gustaf och Louise von Christersons biografi. 2007

von Christerson Tyra. Kiitospuhe Fanny Henningille 17.1.1937

